

E boeleditšwe
ebile e sepelelana
le CAPS

Mphato wa

Mabokgoni a Bophelo ka SEPEDI

Puku ya 2
Kotara ya 3 & 4

Leina:

Phapoši:

ISBN 978-1-4315-0246-2

9 781431 502462

LIFE SKILLS IN SEPEDI
GRADE 1 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0246-2
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
8th Edition

Dipukutšomo tše di hwetšagala mo go
mohlwaela wo ke:

- Lelemetlaleletšo la Pele Mphato wa 1 – 3
(Ka maleme ka moka a semmušo)
- Lelemetlaleletšo la Pele Mphato wa 4 – 6
(Ka Seisimane)
- Leleme la Gae Mphato wa 1 – 6
(Ka maleme ka moka a semmušo)
- Mmetse Mphato wa 1 – 3
(Ka maleme ka moka a semmušo)
- Mmetse Mphato wa 4 – 6
(Ka Seisimane le Seafrikanse)
- Mabokgoni a Bophelo Mphato wa 1 – 3
(Ka maleme ka moka a semmušo)

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Diteng

Kotara ya 3 Letlakala

(33)	Mafelo ao a hwetšagalago motseng wa gešo	2
(34)	Go hlokomela didirišwa motseng wa gešo	4
(35)	Phošo goba aowa.....	6
(36)	Batho ba motse wa gešo.....	8
(37)	Diphoofolo tše re di ruago, e le diruiwaratwa.....	10
(38)	Mokgwa wa go hlokomela diruiwaratwa	12
(39)	Mekgwa le maikarabelo.....	14
(40)	Maikarabelo a oketsegilego....	16
(41)	Bohlokwa bja dimela go batho	18
(42)	Sebopego sa dimela.....	20
(43)	Dipeu le fao di tšwago gona....	22
(44)	Tšeо dimela di swanetšego go ba natšo gore di gole.....	24
(45)	Dijo tše re di jago.....	26
(46)	Moo dijo tše go fapana di tšwago gona	28
(47)	Dijo tše di phedišago le dijo tše di sa phedišego	30
(48)	Go boloka dijo	32

Kotara ya 4 Letlakala

(49)	Mehuta ya magae (1)	34
(50)	Mehuta ya magae (2)	36
(51)	Seo magae ao a fapanego a dirilwego ka sona.....	38
(52)	Magae ao a loketšego maemo ao a fapanego a boso	40
(53)	Go hwetša mafelo le dilo (1)....	42
(54)	Go hwetša mafelo a dilo (2)	44
(55)	Go hwetša tsela.....	46
(56)	Go hwetša ditiragalo ka kanegelong	48
(57)	Ka fao re šomišago meetse: gae le sekolong	50
(58)	Mekgwa yeo meetse a senywago ka gona	52
(59)	Meetse a go nwa ao a hlwekilego le ao a sa hlwekago	54
(60)	Go seketsa meetse ao a hlwekilego.....	56
(61)	Go fetoga go tloga go mosegare go ya go bošego....	58
(62)	Ka fao legodimo le bonagalago ka gona.....	60
(63)	Ngwedi	62
(64)	Dinaledi.....	63

Mdi Angie Motshikga,
Tona ya Thuto ya
Motheo

Mna Enver Surty,
Motlatša-Tona ya
Thuto ya Motheo

Dipukutšomo tše di tšweleditšwe go thuša bana ba Afrika Borwa ka tlase ga boetapele bja Tona ya Thuto ya Motheo, Mdi Angie Motshikga, le Motlatša-Tona wa Thuto ya Motheo, Mna Enver Surty.

Rainbow Workbooks di bopa karolo ya mohlwaela wa tsenogare woo maikemišetšo a wona e lego go kaonafatša mošomo wa barutwana ba Afrika Borwa bao ba lego mephatong ye tshela ya mathomo. Projekte ye, bjalo ka ge e le ye nngwe ya dinepokgolo tša Dithulaganyo tša go Diragatša tša Mmušo, e kgonne go diragala ka thekgo ya mašeleng a go tšwa, ka ntle le go kgokgona go Sešegotlotlo sa Bosetšhaba. Se se kgontšitše Kgoro go dira dipukutšomo tše, ka maleme ka moka a semmušo, ka ntle ga gore Kgoro e lefe.

Re hutša gore barutiši ba tla holega ka dipuku tše mošomong wa bona wa tšatši ka tšatši wa go ruta, le go kgonthiša gore barutwana ba kgona go fetša lenanethuto. Re hlokometše gore re hlahle barutiši ditirong ka moka ka go tsenya maswao a ditaetši ao a laetšago seo morutwana a swanetšego go se dira.

Re tloga re hutša gore bana ba tla ipshina ka go dira mešomo ye e lego ka mo dipukwaneng tše ge ba dutše ba gola, ba ithuta, le gore wena, morutiši, o tla ipshina le bona mo lethabong la go ithuta.

Re kganyogela lena, barutiši, le barutwana ba lena, katlego, ka tšhomiošo ya dipukutšomo tše.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa
© Department of Basic Education
Eighth edition 2018

ISBN 978-1-4315-0246-2

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Mphatowa

1

Mabokgoni a Bophelo
ka SEPEDI
Puku ya 2

Puku ye ke ya:

Mafelo ao a hwetšagalago motseng wa gešo

Bekē ya 1-8

Kotara ya 3 -

A re baleng

Nagana ka batho
 ka moka bao o ba
 bonago, o bilego o
 bolela le bona letšatši
 le lengwe le le lengwe
 – batho ba ke batho
 ba motse wa geno. Ba
 ka ba batho fela, ba
 mo mekgotheng, goba
 bao ba dulago kgauswi
 le mo o dulago.

Ba ka ba batho ba
 o tsenago le bona
 kereke, gape, le ba
 sekolong sa geno,
 maphoodisa a tikologo
 ya geno, dingaka le ba
 bangwe gape.

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga seswantšho se se lego matlakaleng a mabedi a.

Ke mafelo afe mo seswantšhong ao o a tsebago?

Ke mafelo afe ao batho ba kopanago goba ba kgobokanago gona?

A re direng

Letšatšikg wedi: .....

Ke mafelo afe mo seswantšhong ao o kilego wa ya go ona goba wa a etela? Latela bokantle bja ona ka dikrayone.

A re boleleng

Botša mogwera wa gago ge eba o etetše mafelo a le motho yo mongwe, goba ge eba o be o le noši. Ke ka lebaka la eng o a etetše?

Na o nagana gore mafelo ao o a etetšego a bonolo moo batho bao ba sego ba itekanel ba kago go a etela?

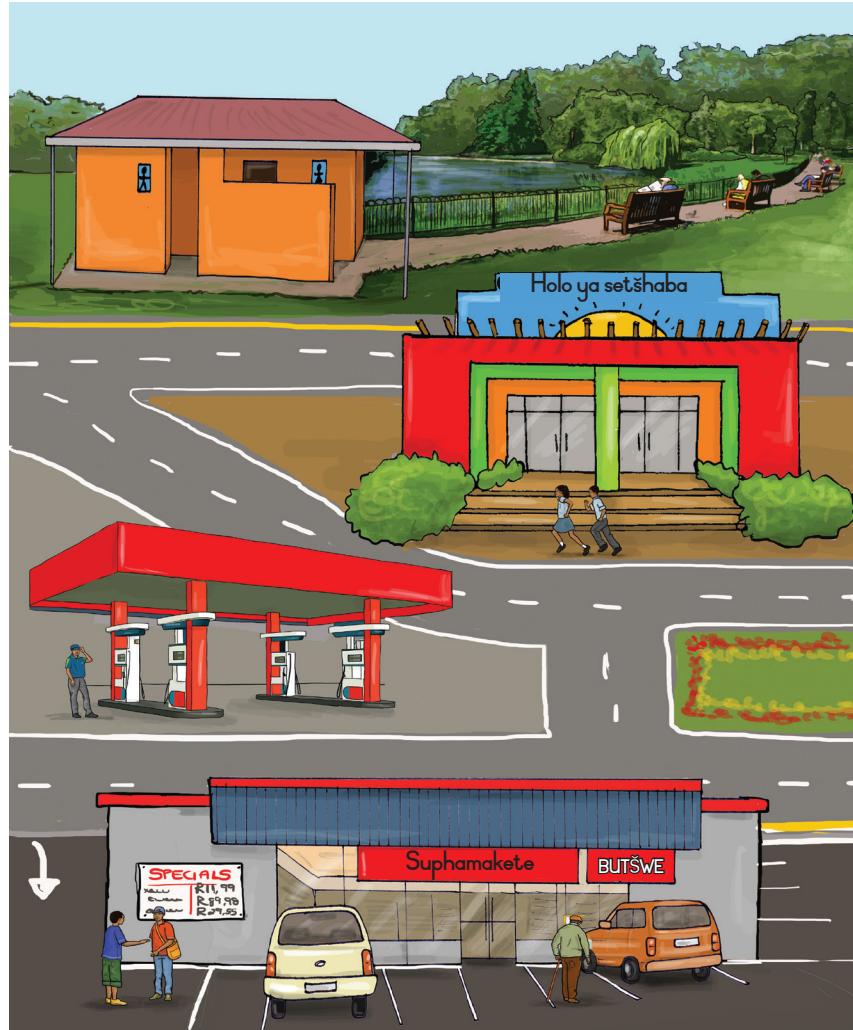
Go hlokomela didirišwa motseng wa gešo

Bekē ya 1-8

Kotara ya 3 -

Mafelo a metseng ya rena a na le didirišwa tša mehutahuta tšeо mang le mang a ka di šomišago. Dikliniki, dikolo, mapatlelo a dipapadi le maokelo, ke mafelo le dilo tšeо ka moka re di šomišago. Re swanetše go hlokomela mafelo le dilo tše gabotse, tšeо di lego metseng ya rena. Re swanelwa ke go hlompha didirišwa ka moka motseng wa gešo, gape, re swanelwa ke go hlwekiša tikologo ya rena, gore bohle ba ipshine ka yona.

A re boleleng

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka seswantšho se.

- O nagana gore batho ba thabela go dula lefelong leo?
- Ke ka lebaka la eng o nagana bjalo?
- Na o nagana gore lefelo le le be le dutše le le ka fao le lego ka gona gona bjale?
- Na motse wa geno le tikologo di ka kaonafatšwa bjang?

A re direng

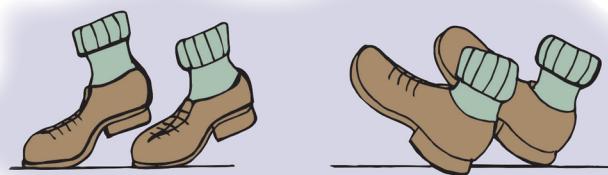
Dira sethalwa sa mebalabala sa
gago o šomiša mokgwa wo o itšego
wa dinamelwa tša bohole, tše bjalo ka
setimela, pese goba thekisi. Laetša
bogolo bja go fapanabja batho bao o
nago le bona – ba bangwe ba dutše
ba otlologetše godimo, ba bangwe ba
inamile, ba bangwe ba ithekstile ka
samorago ba ile ka boroko, ba bangwe
ke ba bagolo mola ba bangwe ba le ba
bannyane.

A re itšikinyeng

Ikhuthumatše

- Ikhuthumatše ka go sepela o eya pele ka dintlhha tša menwana ya gago.
- Bjale sepela ka sa morago, ka direthe.
- Sepelela pele, ka direthe.
- Sepela ka sa morago, ka dintlhha tša menwana ya gago.

Bopang ditlhaka

Bopang dihlopha tša bobedi ka bobedi.
Šomišang mebele ya lena go bopa ditlhaka.
Ge o nyaka o ka ema o ithekstile ka leboto
goba wa patlama.

Lekang le bone ge eba wena le
mogwera wa gago le ka bopa tlhaka
yeo go se nago yo a ka e bopago.

Letšatšikgwedi: .....

Phošo goba aowa

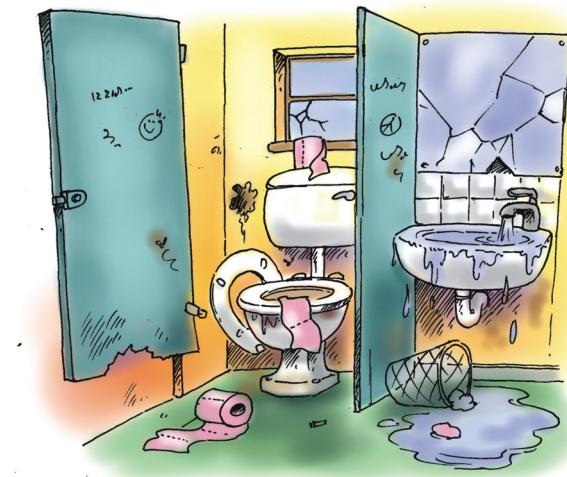
Bekē ya 1-8

Kotara ya 3 –

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše.

Na didirišwa tše ke eng?

Botša mogwera wa gago tsela ya maleba ya go šomiša sedirišwa se sengwe le se sengwe.

A re direng

Aga mmotlolo wa moago
o šomiša materiale wo o
šomišwago gape le gape.
O ka aga kliniki, bokgobapuku
goba moago ofe goba ofe
motseng wa geno. Gape, le
ka šoma mmogo ka dihlopha.
Kgabišang moago wa lena, le
laetše gabotse gore le agile
moago ofe.

A re itšikinyeng

- Beakanyang dithaere di emeletše, ka mothalo.
- Huhumela dithaere tšeо.
- Patlamisa dithaere mo fase.
- Ema ka maoto a mabedi ga ona godimo ga thaere.
- Bjale, ema ka tokaetšo ka leoto le tee godimo ga thaere.
- Šomiša dithaere go dira tshišinyego efe goba efe ya papadi.

Hlokomela gore o se ke wa gobala.

Batho ba motse wa gešo

Bekē ya 1-8

Kotara ya 3 -

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho tše. Mo mapokising a ka go la mmagoja, kgetha leina la maleba la go nyalanya seswantšho se sengwe le se sengwe. Ngwala leina leo ka tlase ga seswantšho seo.

Motšhelapetrolo

Mootlelathekisi

Morekišadienywa

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše o di filego maina
gomme o bolele le mogwera wa gago ka tšona.

Na o tle o bone batho ba, mo motseng wa geno?

Ke motho ofe yo o felago o mmona mo motseng wa geno?

Na batho ba motse wa geno ba a thušana? Ba dira eng?

Mooki

Mohlankedi wa therafiki

Ngaka

Rasetimamollo

Mohlankedi wa maphodisa

A re ngwaleng

Thala mothalo go tloga mathomong a lefoko le lengwe le lengwe ka go la nngele go ya go mantšu a amanago le lona ka go la mmagoja.

Letšatšikgwedi: .....

Rasetimamollo

Lephodisa

Ngaka

Morekišadienywa

Motšhelapetrolo

le swara basenji.

o rekiša dienywa.

o tšhela petrolo ka difatanageng.

o tima mollo.

e a re fodiša.

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho tše. Go tšwa mo mantšung a mo tlase, kgetha leina la maleba la go nyalana le seswantšho se sengwe le se sengwe. Bapetša dikarabo tša gago le tša mogwera wa gago.

Llori ya borasetimamollo

Botšhelamakhura

Bookelo

Setešene sa maphodisa

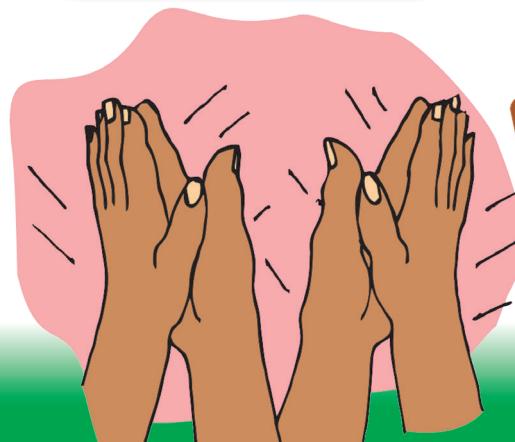
A re itšikinyeng

Phaphatha go ya ka morethetho wo o o kwago.

Theeletša gabotse gore le kwe morethetho ge o fetoga.

Temošo ya morutiši
Theeletša mmino wo morutiši wa gago a o bapalago ka moropa goba ka seletšwa sa setšhekgetšekge.

- Dira se go ya le mehuta ya go fapania ya mmino, go thoma ka wa klasiki go fihla ka wa phopo.
- Phaphatha ka lebelo goba ka go nanya go latela morethetho.

Diphooftolo tše re di ruago, e le diruiwaratwa

Bekē ya 1-8

A re baleng

Bontši bja rena re na le diruiwaratwa. Seruiwaratwa sa gago ke phoofolo yeo e lego mogwera wa gago. O e hlokomela gabotse, gomme e dula kgauswi le wena – mohlomongwe ka ngwakong o tee goba ka bodulong bjo o bo kgethilego mo jarateng.

Kotara ya 3 – Kotara ya 3

A re boleleng

Lebelela seswantšho. Bolela le mogwera wa gago ka seswantšho se. Dira sediko ka krayone go diruiwaratwa ka moka tše o di bonago. Na o kgona go bona diruiwaratwa tše kae ka palo? Botša morutiši wa gago.

- Na o na le seruiwaratwa? Ge o na le sona, botša mogwera wa gago ka ga sona.
- Ge o se na seruiwaratwa, botša mogwera wa gago ka seruiwaratwa se o nyakago go ba le sona, goba ke ka lebaka la eng o sa nyake go ba le seruiwaratwa.

A re ngwaleng

Le le barutwana, dirang lenaneo la mehuta ka moka ya diruiwaratwa tše le sa di bonego mo seswantšhong. Kopisa go seo morutiši wa gago a se ngwalago mo letlapeng.

A re direng

Thala seruiwaratwa sefe
goba sefe se o se ratago –
ge o nyaka o ka no akanya
seruiwaratwa sefe goba
sefe se o ka nyakago go
ba le sona.

A re itshikinyeng

Ithute go betša le go kaba bolo.

- Ka diatla tše pedi beletša thenisibolo godimo moyeng.
E kabe ka matsogo a mabedi.
- Bjale beletša thenisibolo godimo moyeng ka seatla sa gago seo se nago le maatla gomme o e kabe ka sona seatla seo se nago le maatla.
- Bjale beletša thenisibolo godimo moyeng ka seatla sa gago se se nago le maatla gomme o e kabe ka sona seatla se se se nago maatla.
- Pampiša thenisibolo mo fase ka matsogo a gago bobedi bja ona, gomme o e kabe gape ka ona matsogo ao a mabedi.
- Pampiša bolo ka letsogo le tee gomme o e kabe ka letsogo lona leo le tee.
- E pampiše ka letsogo le lengwe gomme o e kabe gape ka lona letsogo leo.
- Emang ka sediko, gomme yo mongwe le yo mongwe a phasetše go motho yo a lego kgauswi le yena, a šomiša matsogo bobedi bja ona.
- Phasetše bolo go motho yo a lego kgauswi le wena ka letsogo le tee.
- Šomiša letsogo la gago le lengwe o phasetše bolo mothong yo a lego kgauswi le wena ka thoko ye nngwe.

Letšatšikgwedi: .....

Na o be o tseba?

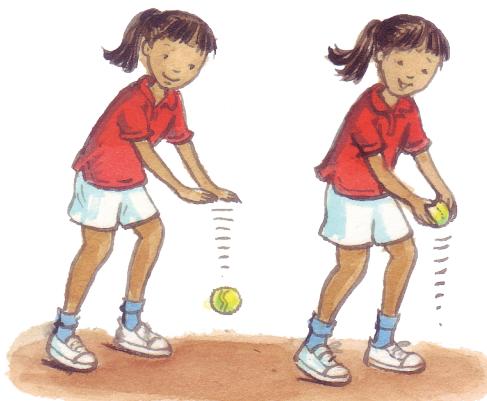
Bontši bja dimpša bo rata go raloka ka bolo. Ka fao, o swanetše go phakiša ka gobane dimpša di rata go phamola bolo gomme di kitime ka yona.

Teacher:

Sign:

Date:

38 Mokgwa wa go hlokomela diruiwaratwa

Go bohlokwa gore re hlokomelē diruiwaratwa tša rena.

Bekē ya 1 – 8

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka seo diruiwaratwa di se nyakago. Akanya o le seruiwaratwa seo mogwera wa gago a se thadilego mo go letlakala II. Nagana ka ga seo o bego o ka se nyaka.

O ka nagana ka dilo tša go swana le dijo le gore o ya go robala kae. Bjale botša mogwera wa gago. Gape, bolela ka ga gore o be o ka dira eng ge o be o ka babja.

Kotara ya 3 – Bekē ya 1 – 8

A re ngwaleng

Dijo

Meetse

Sešepe sa meno

Lefelo le borutho, la go oma, la go robala

Ngaka ya diphoofolo,
ge se ka babja

Makhutšo

A re direng

Thala mafelo a bodulo ao diphoofolo tše di a nyakago. Ka morago o ngwale leina leo re le fago bana ba tšona.

Phoofolo	Dijo	Leina la ngwana
		_____
		_____
		_____

Letšatšikgwedi: .....

A re direng

Bala lefoko gomme o gopole ka ga gore o be o tla ikwa
bjang le gore o be o tla reng gomme wa dirang.

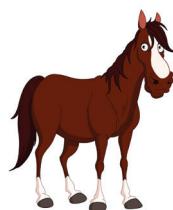
- O tšea seruiwaratwa sa go hloka mong.
- Katse ya gago e timetše.
- Mpša ya gago e jele sebapadišwa sa gago sa mmamoratwa.
- Mogwera wa gago o rumula mpša.
- O bona mpša e noteletšwe ka sefatanageng se se tswaletšwego.

A re itšikinyeng

Theeletša merethetho ye e fapanego yeo morutiši wa gago a tliego go e bapala.
Dira se ekego ke wena phoofolo ye e binago go ya ka morethetho wa mmino.

Ge mmino e le wa lebelo,
kgatha bjalo ka pere.

Ge mmino e le wa lešata,
sepela bjalo ka tlou.

Ge mmino e le wa go llela
fase fofa bjalo ka serurubele.

Ge mmino e le wa go iketla,
sepela bjalo ka khudu.

A re boleleng

Mmutla ke sekokoni. Meno a
dikokoni ga a fetše go gola.

Ngwaga o tee wa motho o lekana
le mengwaga ye 7 ya mpša.
Ge mpša e na le mengwaga ye 3,
e na le mengwaga ye 21 ya motho.

Ge katse e thabile e a forola.

Lapologa

"Katse le Legotlo". Morutiši wa lena o tla bolela gore katse ke mang,
legotlo ke mang. Fetolang dikarabo ka morago ga nakonyana.

A re baleng

Mantšu a a laetša mekgwa ye mebotse ya go bolela. Mekgwa ya rená ke mekgwa ya go swara batho ka tlhompho.

Re ipshina ka go bolela le motho yo a nago le mekgwa ye mebotse.
Gape, ke mo go bose go ba le bagwera ba mekgwa ye mebotse.

Ka dinako ka moka re na le maikarabelo a go swara batho gabotse.

Ke ka lebaka leo yo mongwe le yo mongwe wa rená
a swanelwa ke go itshwara gabotse.

Letšatšikgwedi: .....

A re boleleng

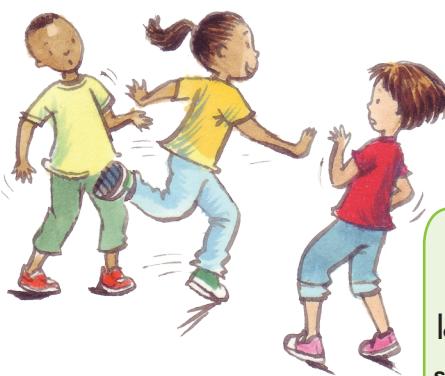
Lebelela diswantšho. O be o bale le mantšu ao a lego ka lepokising. Bolela le mogwera wa gago ka ga diswantšho. Bolelang ka ga maitshwaro a mabotse goba a mabe ao bana ba a laetšago.

Re a lotšha,
Morutšigadi!

Laetša go loka.

Emela sebaka sa gago

Go tshepega

Dumediša batho ba o ba tsebago, o dumediše
le ba o sa ba tsebego.

Abagana.

Ke leboga ge o ile
wa ntheeletša
gabotse ka tsela ye.

Na o lebetše
disangwetše tša gago?
Tšea e tee mo go tše
tša ka.

Hei, wena Boati, ke
hweditše mokotlana wa
gago mo fase ka kua ntle.
A re hutše gore ga go na
yo a tšerego dikrayone
tša gago.

Theeletša batho ba
bangwe.

Go hlompha batho ba bangwe.

Hlompha dilo tša batho ba bangwe

Maikarabelo a oketšegilego

Lebelela diswantšho tše o be o bale mafoko ao a lego ka mapokising.
Thala mothalo go ya go maikarabelo ao a nyalanago le seswantšho se sengwe
le se sengwe.

Ke thuša gore ntlo yešo
e dule e hlwekile.

Ke nna mogwera wa potego,
ke bile ke thuša ba bangwe.

Ke bontšha ba lapa gore
ke a ba rata.

Ke bapala gabotse ka
dibapadišwa tše bagwera
ba ka.

Ke a itlhokomela, gape ke
hlokomela dilo tše ka.

Ke thuša tate go
teka tafola.

A re bapaleng

Diragatša wo mongwe wa mekgwa ye mebotse le maikarabelo
a, moo o:

- dumedišago batho ba o ba tsebago le batho ba o sa ba tsebego
- letelago sebaka sa gago
- theeletšago motho yo mongwe ka tlhokomelo
- abaganago le motho yo mongwe
- dirago segwera le motho yo mongwe
- tshepegago ka ga selo se sengwe
- laetšago tlhompho go thoto ya batho ba bangwe
- laetšago tlhompho go batho ba bangwe

Letšatšikgwedi: .....

Ka dihlopha, diragatšang wo mongwe wa mekgwa
ye mebotse le maikarabelo malebana le:

- ba lapa la geno
- mošomo wa gago wa sekolo
- medirwana ya gago ya ka gae
- dijo tše o di hwetšago ka mehla
- diaparo tše o di aparago
- dibapadišwa tša gago
- bagwera ba gago

A re direng

Thala seswanšho sa
gago moo o laetšago
go ba batho go batho
ba bangwe.

A re itšikinyeng

Theeletša ge morutiši wa gago a go botša gore o tshele, o kitime goba o abule.

O tla letša nakana pele ga taelo ye nngwe le ye nngwe. Sepela ka lebelo goba ka go iketla ge morutiši wa gago a go botša gore o dire bjalo.

A re bapaleng

Bapala tshersetshere, "ke gore papadi ya go thankobela" ka
leoto le le se nago maatla. Ke mekgwa efe ye mebotse ye e
tšwelelago ge o bapala tshersetshere?

Teacher:

Sign:

Date:

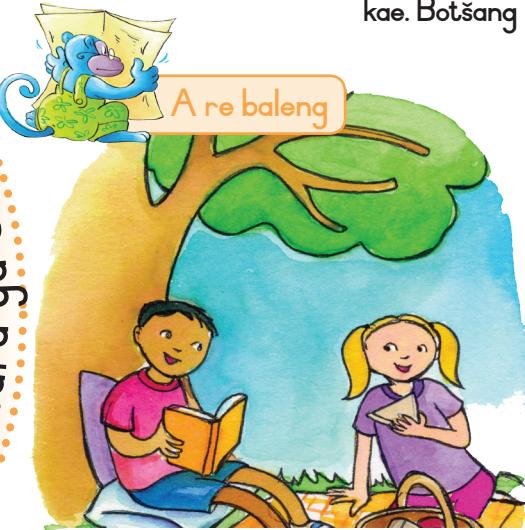
Bohlokwa bja dimela go batho

Bekē ya 1-8

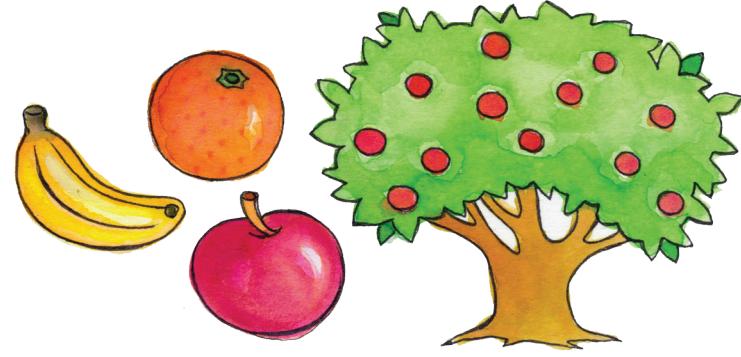
Kotara ya 3 -

Lebelela mathoko ohle a mo o lego gona. O bona dilo dife tše di tšwago go dimela? Bolela le mogwera wa gago le bone gore bobedi bja lena le kgon a go nagana ka tše kae. Botšang morutiši wa lena gore le naganne ka dimela tše kae.

Dimela tše dingwe
di re fa tšuse le dijo.

Dimela tše dingwe le
mehlare di re fa moriti.

Dimela tše dingwe le mehlare
di fa diphoofolo boširelo.

Dimela tše dingwe di re matšoba ao re
kgabišago ka ona ka malapeng a ren a.

Letšatšikg wedi: .....

Re di šomiša bjang
mapatilelong a rena.

Re šomiša leokodi go
dira diaparo.

Re šomiša mahlaka go loga
mebanki le go rulela mengwako.

Re šomiša dimela le mehlare
go dira difenitšhara.

Wena le bagwera ba gago kgethang mekgwa ye meraro
ye bohlokwa go feta, yeo ka yona re šomišago dimela.

Le le barutwana, boledišanang: Na re ka dira gore dimela
di nyamele ge re di šomiša go feta tekano?

Sebopego sa dimela

Bekē ya 1–8

A re ngwaleng

Dimela di dirilwe ka dikarolo tša go fapano. Šomiša mantšu go tšwa mapokising go fa dimela tše maina. Bapetša mantšu a gago le a mogwera wa gago.

medu

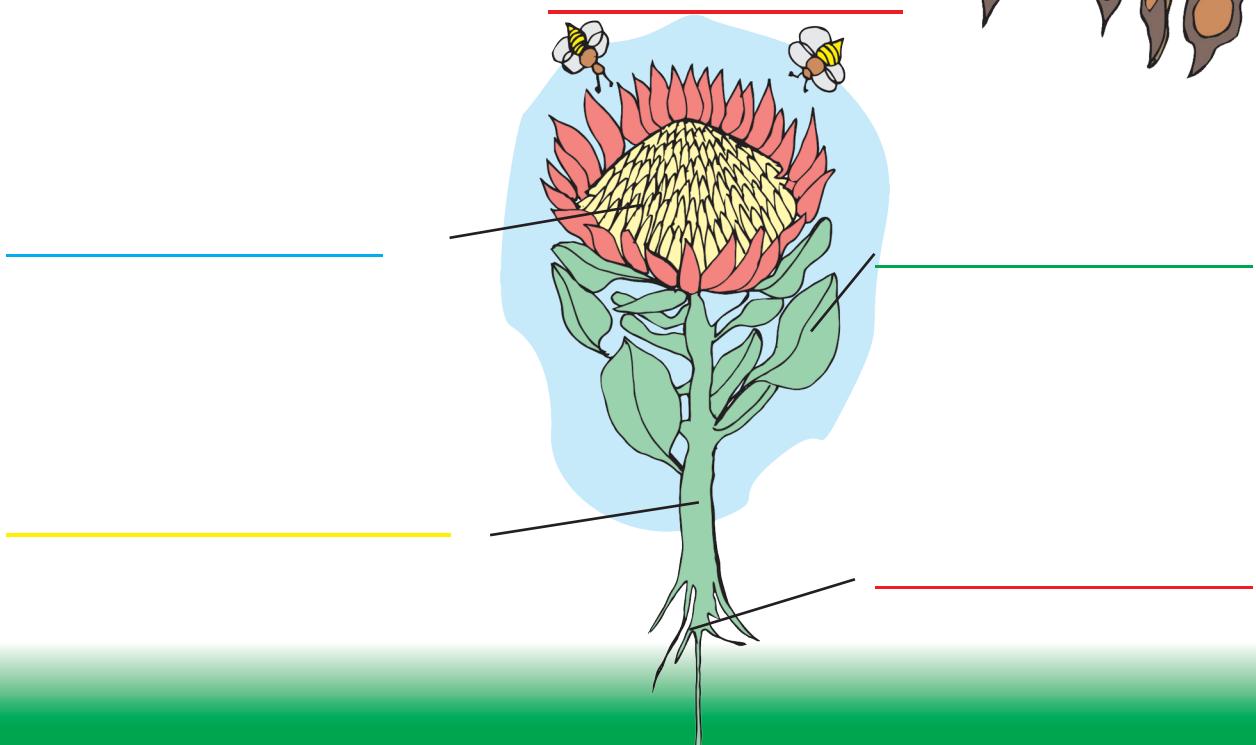
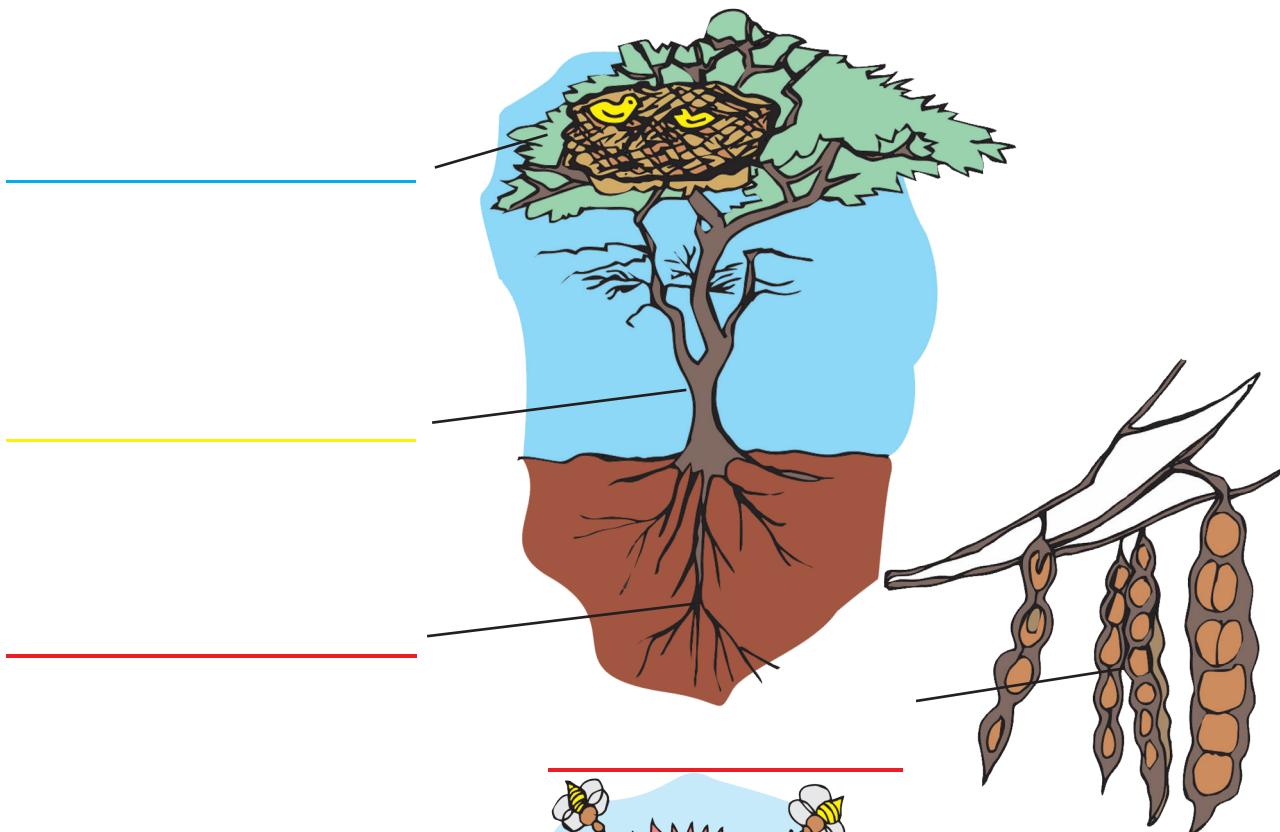
kutu/thito

letlakala

matšoba

peu

kutu/thito

A re itshikinyeng

Arola barutwana ka dikhunkhwane tša serapana le boraserapana.

Letšatšikgwedi: .....

- Boraserapana ba swanetše go leka go bolaya dikhunkhwane goba go di swara.
- Šielanang go diragatša dikarolo ka morago ga metsotsye 2.
- Bušeletšang ga mmalwa.

A re bapaleng

Bapalang "Go iphihléhana"

Dikhunkhwane di iphihlile ka tlase ga goba ka morago ga dimela gomme boraserapana ba swanetše go di hwetša pele di eja dimela ka moka. Lebelela diswantšho tše.

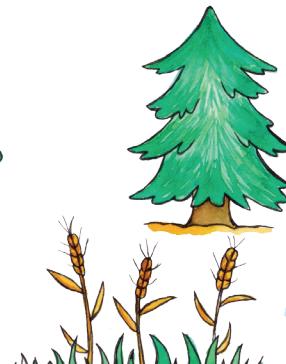
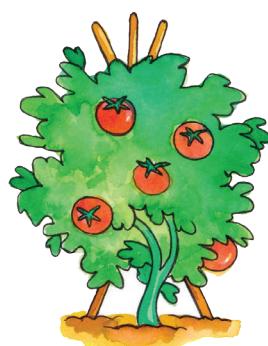

A re boleleng

Di swana ka eng, gape, di swana kae?

Dimela di fapania go ya ka mehuta.

Eupša ka mekgwa ye mengwe ye mentši, di a swana.

A re direng

Thala goba o pente
khunkhwane goba selwana se
se nyakago go ja semela sa
gago sa nawa. Ga se gore e
swanetše go ba khunkhwane
ya nnete, šomiša kakanyo ya
gago. Thala goba penta ka
methalo le dibopego tše di
bonagalago, tša go nwelela.

Teacher:
Sign:
Date:

Dipeu le fao di tšwago gona

A re baleng

Dimela tše dingwe di na le dipeu tše di fihlilwego ka gare ga matšoba goba ka gare ga seenywa.

Dipeu tše le tšona re ka di bjala gore go mele dimela tše mpsha.

Dipeu di ahlogana le dimela gore di thome dimela tše mpsha.

Dipeu tše dingwe di phatlalatšwa ke phefo goba batho, dikhunkhwane goba diphoofolo tše dingwe. Diphothwa tše dingwe tša dipeu di jewa ke dinonyana, gomme dikarolo tše thata di šalela mantleng a tšona. Dipeu tše di phatlalatšwago ka tsela ye, di rothišwa mafelong a mangwe gomme tša thoma go mela tša gola gona mowe.

A re boleleng

Na dipeu tše, di phatlalatšwa bjang mo seswantšhong se sengwe le se sengwe? Peu ye nngwe le ye nngwe e swanetše go ba bjang gore e phatlalatšwe ka tsela ye? Boledišana le mogwera wa gago.

Ge o nyaka go ipšalela dimela tša gago ka dipeu, o ka šomiša dipeu tša go tšwa go dimela tše di lego ka tšhengwaneng ya gago. Mohlomongwe o ka reka peu lebenkeleng.

A re boleleng

Ithute sereto se le mešikinyego

Bophelo ka morago ga semela.

Letšatšikgwedī: .....

Ye ke peu ye nnyane, ye nnyanennyane:

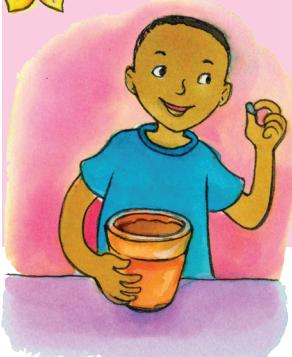
A re e bjaleng ka pela!

Etšwa kutu le letšoba.

La monkgo wo mobose gohle.

Dinose tša diroto di bobola ka letšobeng –

Gomme ka pelanyana letšoba le
lebotsana le a hwa.

A re itšikinyeng

Ge go le mohlare wo o lego
gona, bona gore re kgonago
o šomiša bjang, re bapala go
wona. Kgelempua/swinka mo
thapong yeo e bego e tlemilwe
swine. Kgelempua ka diatla
tše pedi, ka morago ka seatla
sa gago sa maatla.

Temošo ya morutiši
šomiša thapo, sekhafo
le lelente.

Laetša lethabo la gago ka mesepelo ye.

Swara sekhafo sa mebalabala goba lelente le letelele ka seatla
sa maatla. Ka go sepetša letsogo la gago, hlama dipatrone tše di
fapanego mo moyeng goba mo fase ka sekhafo sa gago goba lelente.
Sa mathomo šomiša seatla sa gago sa maatla, gomme ka morago seo se
se nago maatla. Gape, o ka e dira o latela morethetho wa mmino.

44

Tšeо dimela di swanetšego go ba natšo gore di gole

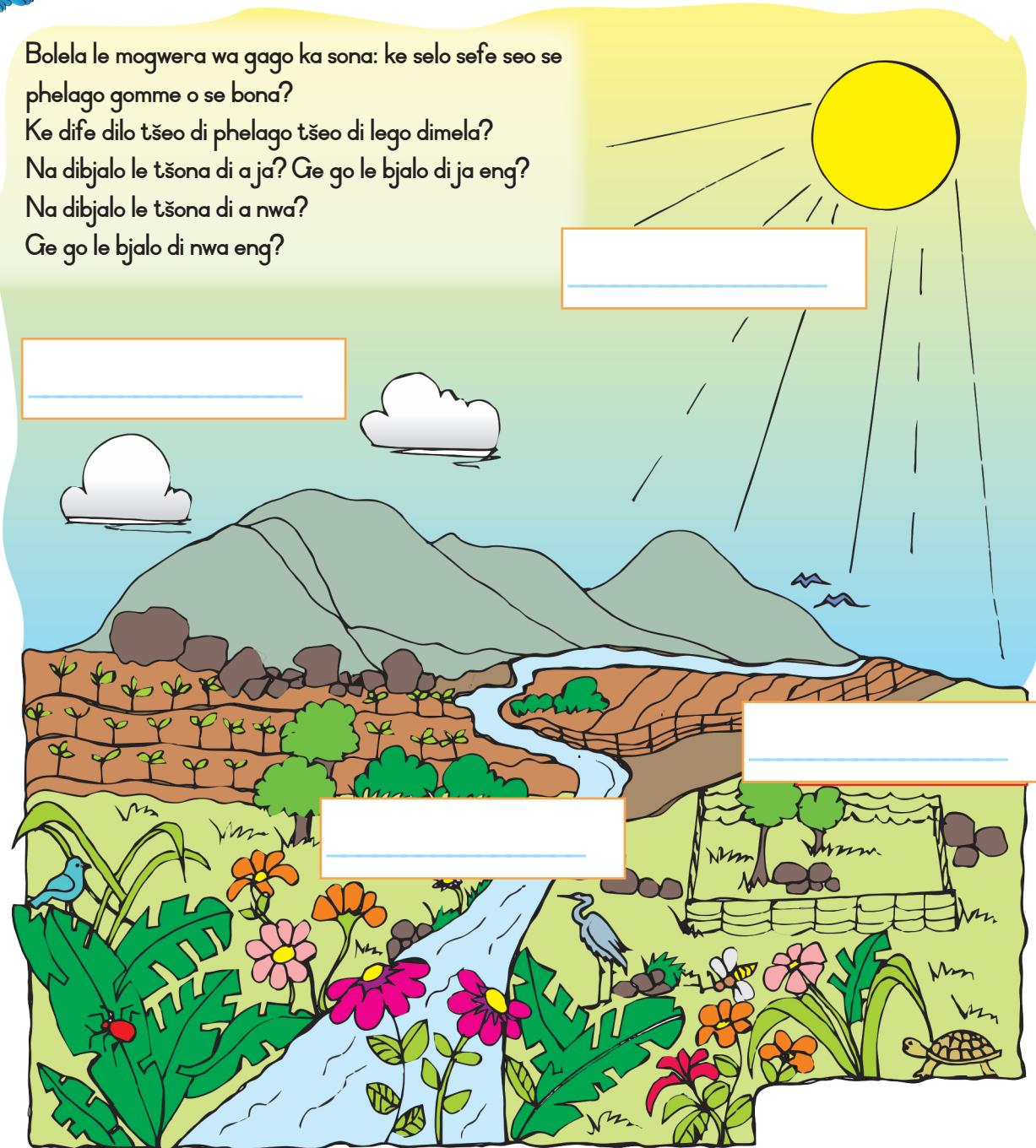
Bekē ya 1-8

A re boleleng

Lebelela seswantšho se. Na tšohle ka go sona di a phela?

Bolela le mogwera wa gago ka sona: ke selo sefe seo se phelago gomme o se bona?
 Ke dife dilo tšeо di phelago tšeо di lego dimela?
 Na dibjalo le tšona di a ja? Ge go le bjalo di ja eng?
 Na dibjalo le tšona di a nwa?
 Ge go le bjalo di nwa eng?

A re ngwaleng

Bjale, ngwala le lengwe le le lengwe la mantšu a, mo seswantšhong se sa mo godimo, go laetša gore dimela di nyaka eng gore di gole.

mahlasedi

meetse

dijo tša phepobotse

moya

A re direng

Letšatšikg wedi: .....

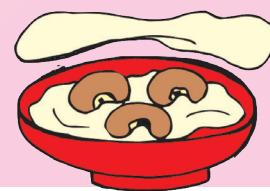
Go bonolo go ipšalela dimela. O ya go bjala semela sa monawa.

Latela dikgato tše:

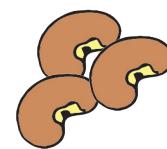
Kgato ya 1:

Phuthela dinawa tše 3 gare ga dillaga tše 2 tša wulu ya leokodi:

Di bee ka gare ga pirinki ye e se nago selo goba sebjana se se se nago selo.

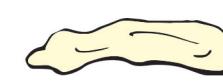
meetse

dinawa

sebjana

wulu ya leokodi

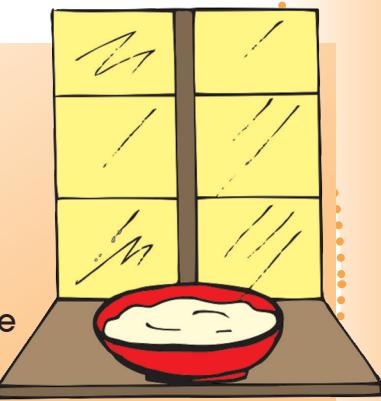
Kgato ya 2:

Rothetša meetse godimo ga wulu ya leokodi. Kgonthiša gore leokodi le dula le kolobile.

Kgato ya 3:

Bea pirinki goba sebjana godimo ga festerbanka goba lefelong le le nago le seetša sa letšatši se se lekanego.

Kgato ya 4:

Ka morago ga matšatši a mmalwa, lebelela gore semela sa gago se tšwela pele bjang. Se nošetše gatee ka beke.

Letšatši la 1

Letšatši la 2

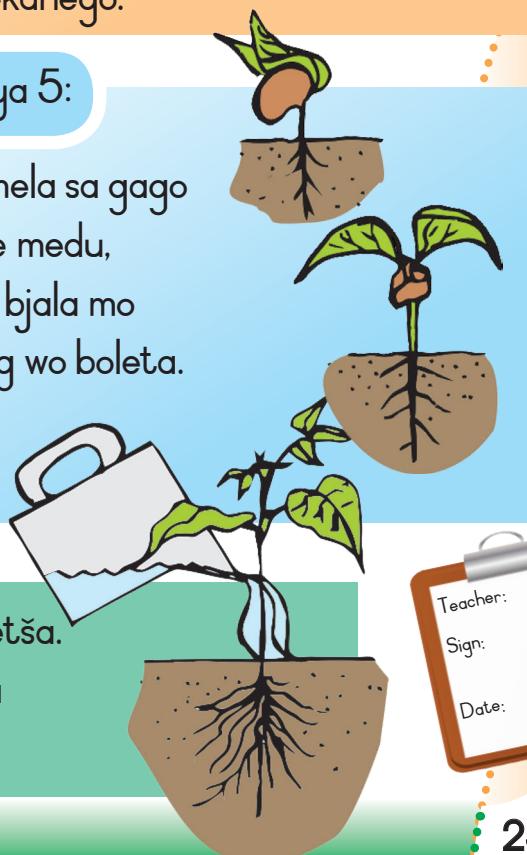
Letšatši la 3

Letšatši la 4

Kgato ya 5:

Ge semela sa gago se na le medu, o ka se bjala mo mobung wo boleta.

Kgato ya b:

Nošetše semela sa gago kgafetšakgafetša.

Ka morago ga dibeke tše mmalwa, o tla kgon a go kga dinawa tša gago.

Dijo tše re di jago

—8
Bekē ya I—
Kotara ya 3—

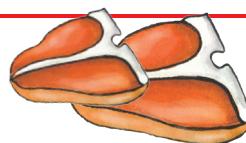
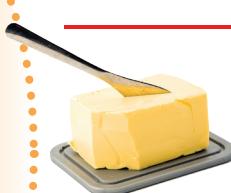
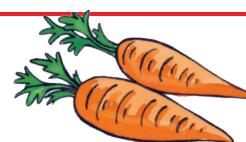
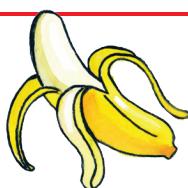
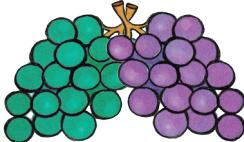
A re baleng

Dijo tše phepo ye botse di dira gore re kgone go ya godimo le fase bjalo ka petrolo e dira gore sefatanaga se sepele. Re swanelwa ke go hwetša dijo tše phepo ye botse gore re kgone go dira dilo tše re nyakago go di dira, gomme re be mo maemong a mabotsebotse. Dijo tše phepo ye botse di re fa maatla di bile di re dira gore re gole.

A re direng

Lebelela diswantšho tše. Ngwala leina la sejo se sengwe le se sengwe ka tlase ga seswantšho.

A re ngwaleng

Dijo tše mmamoratwa ke dife? Gape, ke dijo dife tše o sa di ratego? Di ngwale ka tlase ga hlogo ya maleba. Kgetha go tšwa go diswantšho tše mo godimo.

Dijo tše ke di ratego

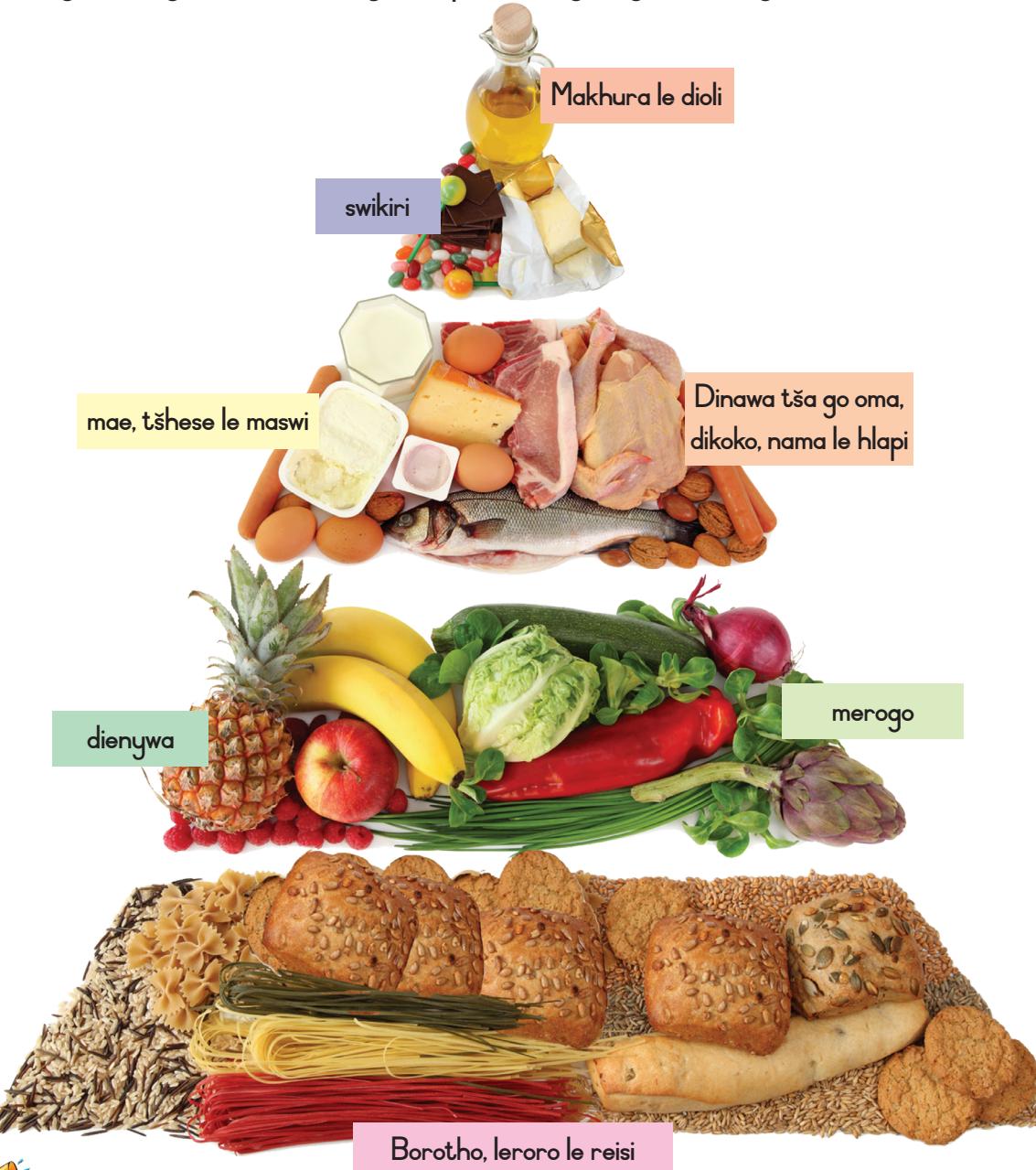
Dijo tše ke sa di ratego

A re baleng

Re ka arola dijo ka dihlopha tše b. O swanetše go ja dijo tše di lego kua tlase kgafetšakgafetša.

Le tše di lego kua godimo o ka di ja, eupša e sego kgafetšakgafetša.

A re boleleng

Boledišanang le le mphato.

Ke ka lebaka la eng re swanetše go ja dijo tše nnyane tše di tšwago go tše di lego ka bokagodimo bja seswantšho, gomme re je tše ntši tša go tšwa kua botlase bja seswantšho?

Moo dijo tša go fapana di tšwago gona

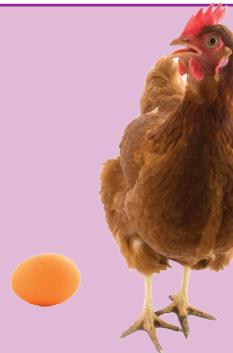

A re baleng

Balemi ba bjala dimela ebole ba rua diphoofolo tše di re fago dijo. Re kgonago apea dijo tše. Ebole re kgonago kopanya dijo tša go fapana mmogo.

Borotho le diseriele di tšwa go korong.

Re hwetša mae go tšwa kgogong.

Re hwetša maswi le nama dikgomong.

Re dira yokate le tshese ka maswi.

Dienywa di hloga mo mehlareng le dimeleng.

Re šomiša mahea go dira bupi.

Letšatšikg wedi: .....

Todi e tšwa go dinose.

Swikiri e dirwa ka mmoba.

Re hwetša nama le sepeke go
tšwa go kolobe.

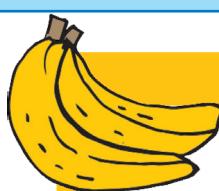

Re ka bjala merogo ka
ditshengwaneng tša rena.

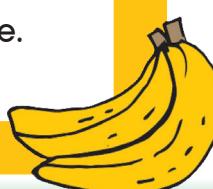
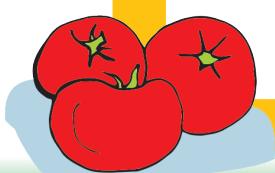
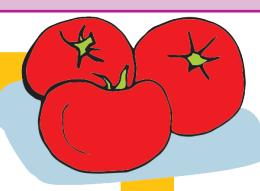

A re direng

Opela koša ye le
morutiši wa gago.

Diapole, dikwaba, dipanana
Dinawa le dierekisi le ditapola
Ka moka di godiša mebele ya rena, e tie.
Di ntira gore ke be le mafolofolo
Ke ja fela dijo tša phepobotse!
Di ntira gore ke kgwahle, ke tie.

Dijo tše di phedišago le dijo tše di sa phedišego

Bekē ya 1-8

Kotara ya 3 -

A re baleng

Dijo tše re di ratago ga se ka dinako tšohle mo di re loketšego. Ka nako re tle re no rata selo se se sa re lokelago. Gomme ka nako ga re rate selo seo se re loketšego. Selo se se go loketšego, re lemoga gore ge o se ja go feta tekanyo, ga se a loka. Ka fao, dijo tše dintši kudu tše di go loketšego, ga di a loka ka dinako tšohle. Go tloga go sa lokela mmele wa gago go ja kudukudu selo sefe goba sefe. Eja fela go fihla ge o ekwa o khoše. O se ke wa tšwela pele go ja, o euya le gore selo se a go natefela.

A re direng

Sega diswantšho tša dijo tša phepobotse le tša dijo tša phepompe go tšwa go kgatišobaka gomme o di mamaretše ka go tshitsvana ya maleba. Ge o ka kgoni go hwetša diswantšho dife goba dife, thala dijo tša gona.

Dijo tša phepobotse

Dijo tša phepompe

A re ngwaleng

Letšatšikgwedi: .....

Šomiša se o ithutilego sona ka ga dij gore o ngwale lenaneo la gago la dijo tša:

Difihlolo

Letena

Dilalelo

Are direnq

Re ile go dira salate ya dienywa. E no latela ditaetšo tša mo tlase.

O tla swanelwa ke
go ba le:

- Mehuta ye e fapanego ya dienywa
  - Tšuse ya dienywa
  - Aesekhrimi goba khrimi
  - Sebjana se segolo

- Hlatswa dienywa
- Di tlebole ge go nyakega (bjalo ka dinamune).
- Di ripaganye ditsekana tše dinnyane. (Kgopela motho yo mogolo a go thuše)
- Hlakanya dienywa ka sebjaneng.
- Iphshine ka tšona di le bjalo goba ka aesekhrimi goba ka khrimi.

Bekə ya 1-8

Kotara ya 3 -

A re baleng

Lebelela seswantšho se.

A re boleleng

Na o lemoga eng ka matšatšikg wedi ao a filwego? Re sa ntše re ka ja dijo tše? O nagana gore go diregile eng ka dijo tše?

A re baleng

Dijo tše foreše ga di dule di le tše foreše nako ye telele.

Dienywa le merogo ye mengwe e thoma go pona ka pela gomme ya bola. Nama, hlapi le tše dingwe tša ditšwamaswing di tla senyega. Ge di le bjalo re ka se hlwe re kgon a go di ja.

Na re ka dira eng gore dijo di dule di le foreše nako ye telele? Lefelo le le bolokegilego la go boloka dijo ke setšidifatši. Eupša dijo tše dingwe di ka no senyega le ge di gatseditšwe, goba ge di le ka setšidifatšing nako ye telele.

Go na le mekgwa ye mengwe ya go boloka dijo tše dingwe di le foreše.

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše.

Bolela le mogwera wa gago ka ga tšona. Na ke mekgwa efe ya go fapano yeo ka yona dijo di ka bolokwago.

O ka nagana ka ga mekgwa ye mengwe yeo ka yona dijo di ka thibelwago go bola? Bolela le mogwera wa gago ka ga yona.

Efa barutwana mehlala.

Letšatšikgwedi: .....

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho tša ka tlase gomme o bale mantšu ao a lego ka mapokising. Ka morago ngwala le lengwe la mantšu a, ka tlase ga seswantšho se sengwe le se sengwe seo se nyalelanago le sona.

Foreše

Tswallelwatshitswaneng

Omišwa

Tonyetšwa

Teacher:
Sign:
Date:

Mehuta ya magae (1)

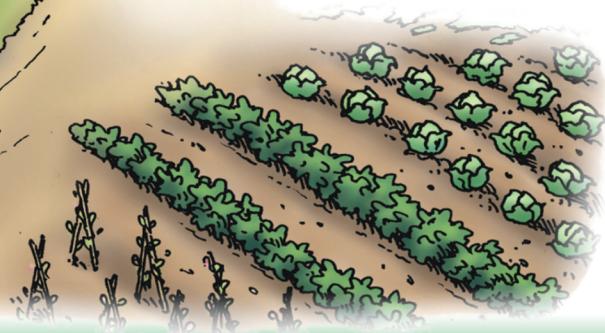
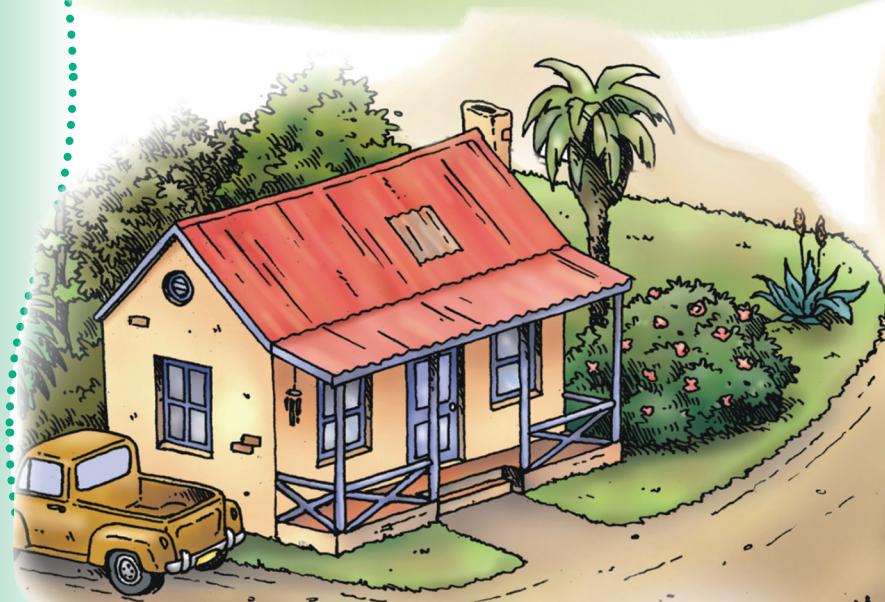
Beke ya | -8

Kotara ya L -

Legae la gago ke lefelo le o
dulago go lona.

Mo Afrika-Borwa batho
ba dula ka magaeng a
mehuta ya go fapano. Na
o ka hwetša kae le lengwe
le le lengwe la magae a?

A re boleleng

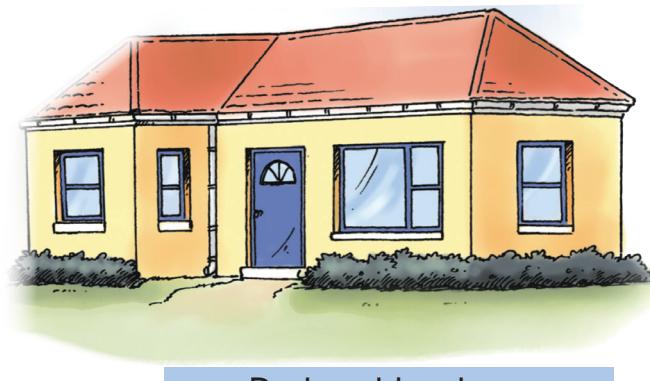
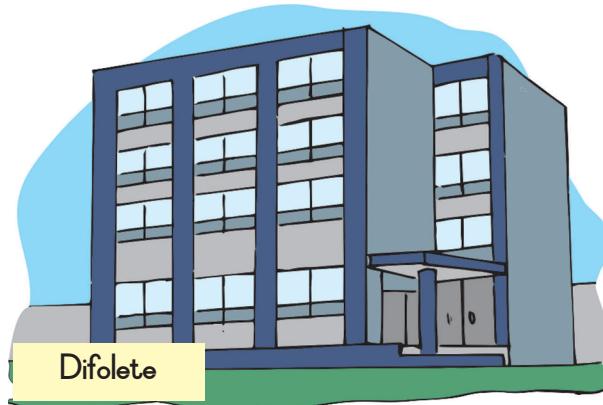

Letšatšikgwedi: .....

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše mo tlase. Boela le mogwera wa gago ka ga dilo tše di swanago ka magaeng ka moka. Bjale, bolelang ka dilo tše di fapanego. Tše dintši ke dife: dilo tša go swana goba tša go fapano?

A re direng

Šomang ka sehlopha. Hwetšang lepokisi la dieta, goba mohuta wo mongwe le wo mongwe wa lepokisi. Le pente gore le swane le ntlo. Dira mmotlolo wa letsopa (goba hlama ya gago ya go bapadiša) wa gago o hlame se sengwe ka ntle ga ntlo.

50

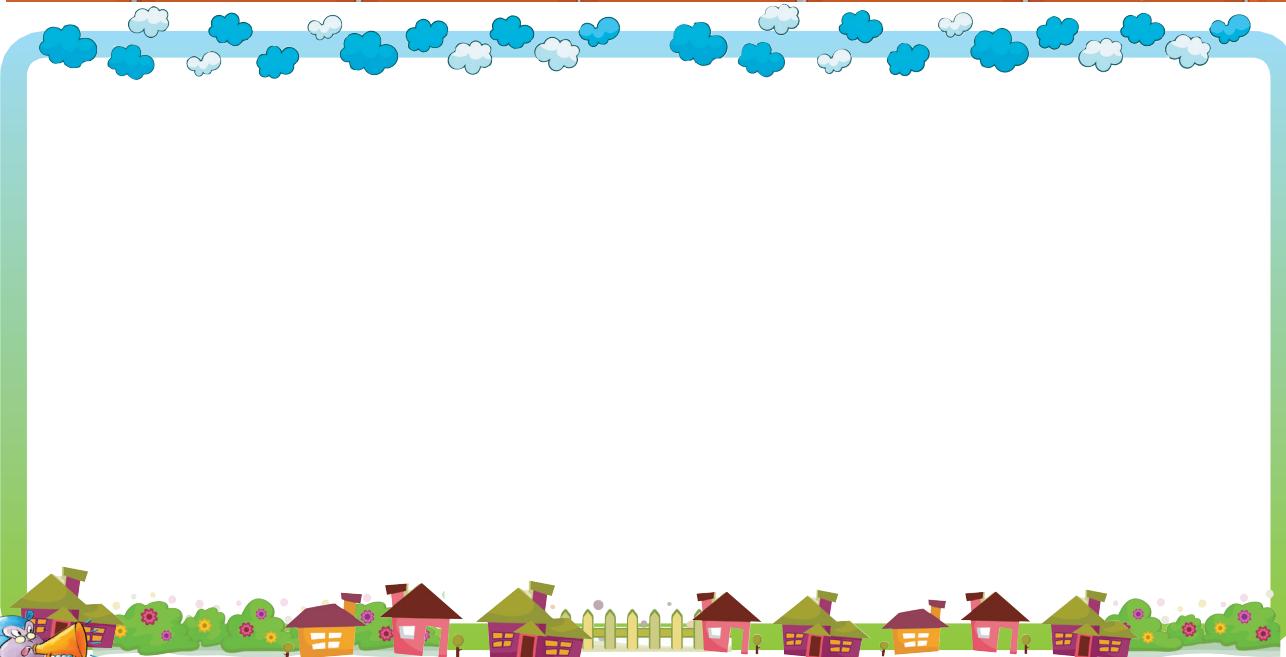
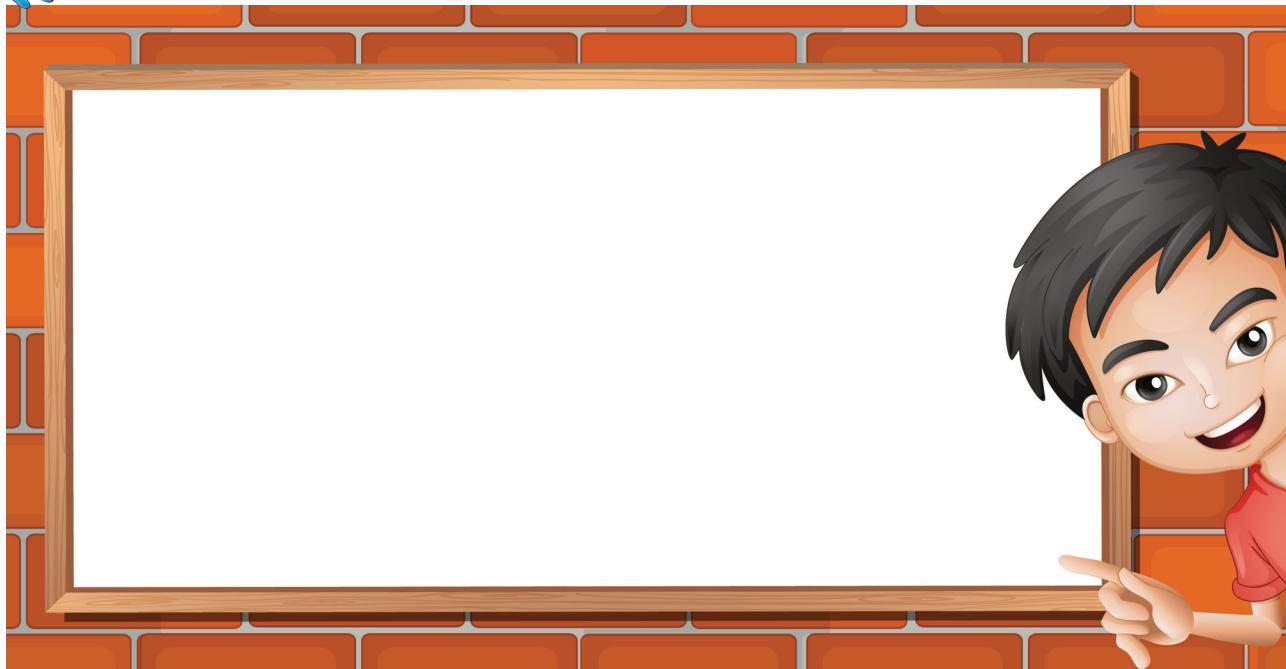
Mehuta ya magae (2)

—8

A re direng

Nagana ka magae a go fapano ao o a bonego. Thala diswantšho tša mehuta ye mebedi ya magae ao o kilego wa a bona.

Beke ya —
Kotara ya 4 —

A re boleleng

Ka gare ga ntlo ye e lego gabotse, ya go tia, ga re kwe go tonya kudu goba go fiša kudu. Ga re kwe pula goba phefo. Batho ba bangwe ga se ba šireletšega ka mokgwa wo.

Bolela le mogwera wa gago ka fao batho ba itšhireletšago ka gona ge ba sa dule ka dintlong.

Temošo ya morutiši
Morutiši wa lena o tla
theeletša dikgopoloo
tša lena.

A re itšikinyeng

Letšatšikg wedi: .....

- Ingange o tsatsampele go ya bogodimo bjo o ka bo kgonago gore o pente tlhaka ya ntlo yeno.
- Khunama mo fase, o bjale dimela ka tšengwaneng ya gago.
- Otlolla matsogo a gago kudu, o bule mafastere a ntlo yeno.
- Ka morago o tswalele mafastere ka moka.
- Inama o ntšhe sekoro ka tšengwaneng ya gago.
- Swiela lebato ka leswielo le letelele.
- Hlatswa mafastere ka lešela.

Temošo ya morutiši

Theeletša morethetho woo morutiši wa gago a o ralokago mo moropeng. Šikinyega go ya le mošito woo. Ge morutiši wa gago a fetola mošito, fetola lebelo la mošikinyego wa gago. Theeletša gabotse!

Teacher:
Sign:
Date:

Seo magae ao a fapanego a dirilwego ka sona

Beke ya | -8

A re boleleng

Re šomiša dilo tše ntši tša go fapanan ge re aga dintlo. Lebelela diswantšho tše di latelago.

diten

dithaele

masenke

samente

mahlaka

galase

dikota

kota

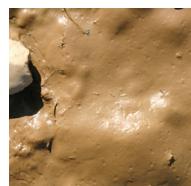
matlapa

seila

plastiki

mobu wa letsope

tshipi

mekgopa

mobu wa mohlaba

Bolela le mogwera wa gago ka ga dilo tše di fapanego tša go aga. Ke dife tše di tšwago femeng?

Tše dingwe di tšwa kae?

Botša barutwana gore dintlo tše o di bonago mo tseleng ge o etla sekolong di agilwe ka eng.

Temošo ya morutiši
Morutiši wa lena a ka dira
lenaneo mo letlapeng.

A re direng

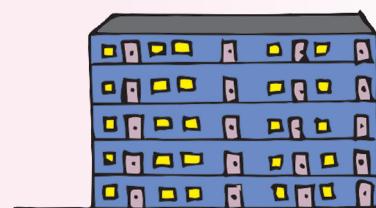
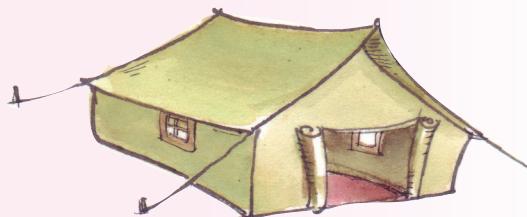
Mohuteng wo mongwe le wo mongwe wa ntlo, thala mothalo go ya go dilo tše di agilwego ka tšona.

Letšatšikgwedi: .....

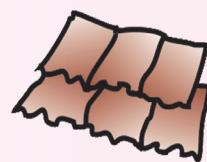
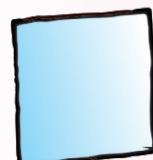
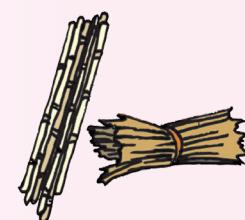
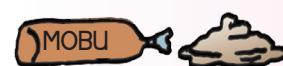
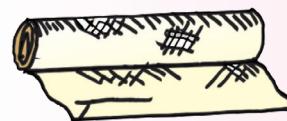
Temošo ya morutiši
Morutiši wa lena o tla tšea
dipukutšhomo tša lena gore
a di lebelele.

Mohuta wa ntlo

Dilo tša go aga

Teacher: _____
 Sign: _____
 Date: _____

Magae ao a loketšego maemo ao a fapanego a boso

Beke ya | -8

A re baleng

Kotara ya 4

Dintlo di šireletša batho kgahlanong le maemo ao a fapanego a boso. Di ka re šireletša kgahlanong le mahlasedi a go fiša a letšatši.

Gape, di ka re šireletša kgahlanong le go tonya, phefo le pula.

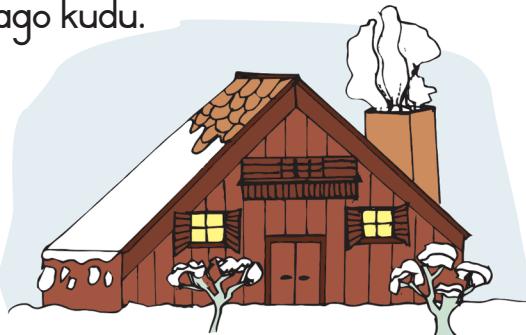

Na o be o tseba gore batho ba ba dulago dinageng tša go tonya ba swanetše go aga mehuta ye e kgethilwego ya magae, a go swana le a mo tlase?

Dintlo tše di swanetše go ba rutherford ge lehlwa le ewa.

Wo ke mmepe wa Greenland yeo e lego naga
ye e tonyago kudu.

Ye ke igloo
(ntlo ya
Maeskimo)

Ba bangwe ba badudi ba Maeskimo ba ba dulago dileteng tša
Artiki mo go nago le lehlwa le aese ba aga mekutwana ya
marega ka dipoloko tša aese.

Aese e raka phefo. Mekutwana ye e bitšwa di-igloo.

A re direng

Ka seholpha, diragatšang ka fao le tlago go aga ntlo. Tšeang sephetho sa gore e tlide go ba ntlo ya mohuta mang.

Le tlide go šomiša dilo tsha mohuta mang?

lebatī

mešašana

Le ile go fana mešomo bjang?

ntlo ya setšo

Go tlide go kwagala modumo wo mobjang? Le tla dira eng pele?

Selo sa mafelelo se le tla se dirago
ke eng?

dintlo tsha lebato le
tee goba tsha magato
a mabedi

ntlo ya dikota

Šomiša a mangwe a mantšu a:

ditena

leboto

pente

folete

tlhaka

tshemele

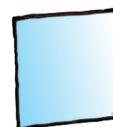
lefastere

samente

A re baleng

Opela sereto se, ka mokgwa
wa go bolela, e le karoló ya
gago ya go diragatša:

Aga, aga, ntlo ya gago ye mpshampsha!

Tliša ditena, meta leboto

Kokotela sepekere seo, kurufela –

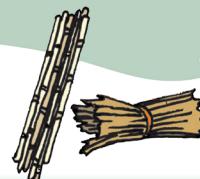
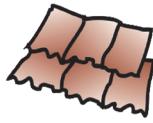
Ke tshireletšo kgahlanong le letšatši.

Aga, aga ntlo ya gago ye mpshampsha!

Tliša santa le mabati le dithaele

Tliša meetse, duba samente –

Ke tshireletšo kgahlanong le pula.

Go hwetša mafelo le dilo (1)

Are baleng

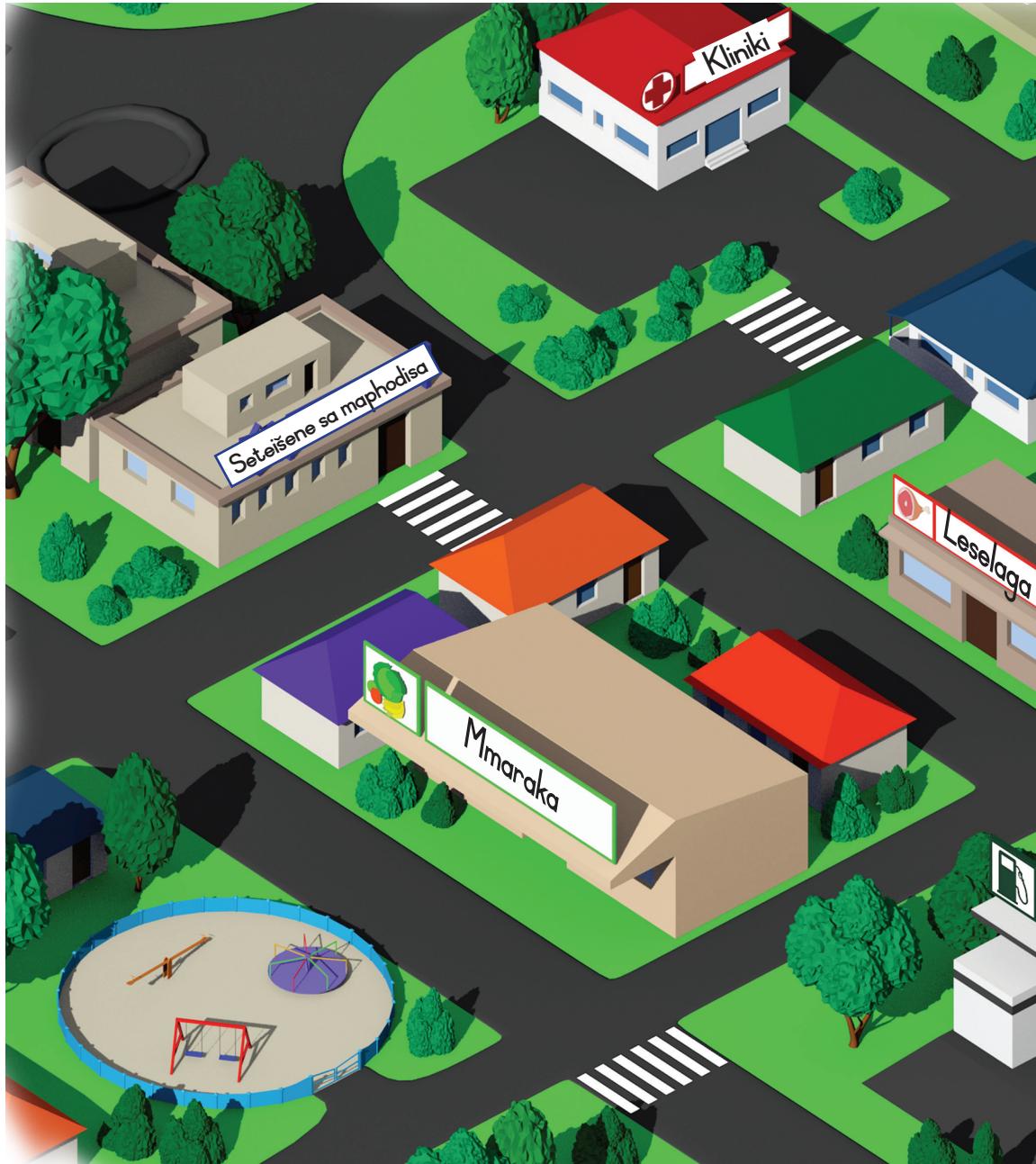
Beket ya I-8

Kotara ya L₄

Go na le mehuta ye e fapanego ya mebepe. Gore re kgetha mmepe wa maleba, re swanetše go tseba gore ke ka lebaka la eng re swanetše go šomiša mmepe.

Mebepe ya mekgotha e re thuša go hwetša mekgotha le mafelo ka motseng goba ka metsengmegolo.

Borapolasa ba rata mebepe ye e laetšago dilo tša go swana le matamo, dinoka le meboto.

A re direng

Letšatšikgwedi: .....

Boledišanang ka dipotšišo tše le mogwera wa gago. Thala sediko mo dilong tše di lego mo seswantšhong mo matlakaleng a mabedi a ka tlase.

Ke kae mo o tla hwetšago dipuku gore o di bale?

Ke kae mo o tla begago molato wa bohodu?

Ke kae mo o ka yago ge o lwalā?

Ke kae mo o ka rekago dijo?

Ke kae mo o ka emelago pese?

Ke kae mo o ka tshelago mmila?

Temošo ya morutiši

Morutiši wa gago o tla di bala
ka e tee ka e tee, ka morago
wena o tla kgona go
hwetša karabo.

Teacher:
Sign:
Date:

Go hwetša mafelo a dilo (2)

Beke ya I-8

A re boleleng

Lebelela tsela mo go mmepe wo o latelago, yeo
Tumišo a sepelago ka yona go tloga ga gabotse.

Hlalošetša mogwera wa gago gore Tumišo o tla ka tsela efe. Šomiša a mangwe a mantšu a:

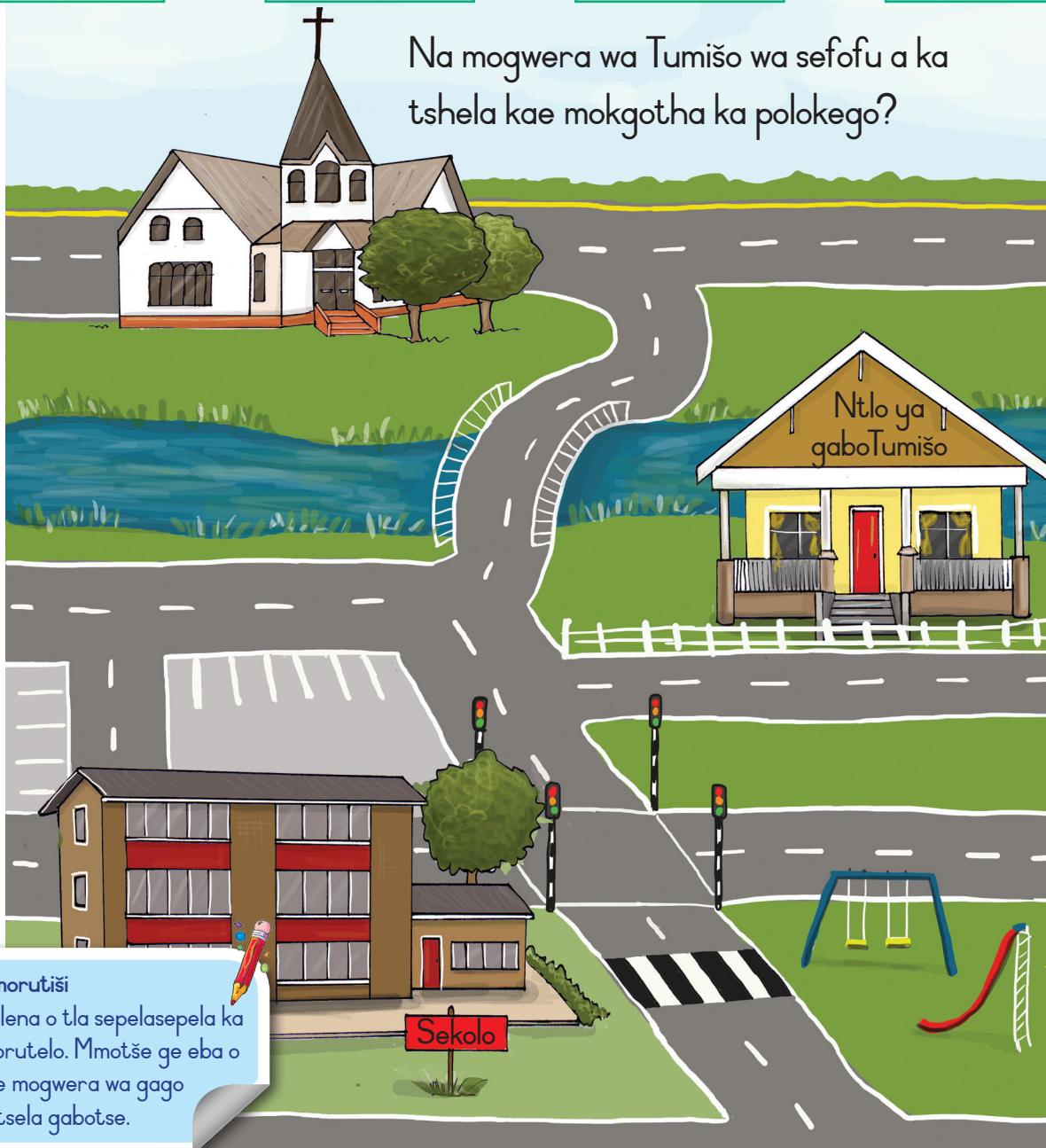
godimo ga

go feta

ka tsela ye

tlase ga

Na mogwera wa Tumišo wa sefofu a ka
tshela kae mokgotha ka polokego?

Temošo ya morutiši

Morutiši wa lena o tla sepelasepela ka phapōsingborutelo. Mmotše ge eba o nagana gore mogwera wa gago o hlalošitše tsela gabotse.

A re direng

- Beakanya thapo ye telele mo fase.
- Sepela o ye pele, morago le ka mathoko gona moo thapong.
- Sepela o ye pele gona moo thapong, o beile diatla hlogong
- Sepela o ye morago gona moo thapong, o beile diatla ka morago lethekeng.
- Sepela o ye ka mathoko gona moo thapong, o itshwere letheka.

Letšatšikg wedi: .....

A re baleng

Na o šomile gabotse gakaakang? Ge o kgonne go dira mešikinyego ka moka gabotse, khalara sefahlego se se myemylago. Ge o se wa kgonna go dira mešikinyego le gatee, khalara sefahlego se se nyamilego. Gomme, ge o kgonne go dira ye mengwe ya mešikinyego, khalara sefahlego sa magareng.

Ke kgonne go sepelela pele le morago mo thapong.		
Ke kgonne go sepelela ka mathoko mo thapong.		
Ke kgonne go sepelela pele mo thapong ke beile diatla hlogong.		
Ke kgonne go sepelela pele mo thapong ke beile diatla ka morago lethekeng.		
Ke kgonne go sepelela ka mathoko mo thapong ke itshwere letheka.		

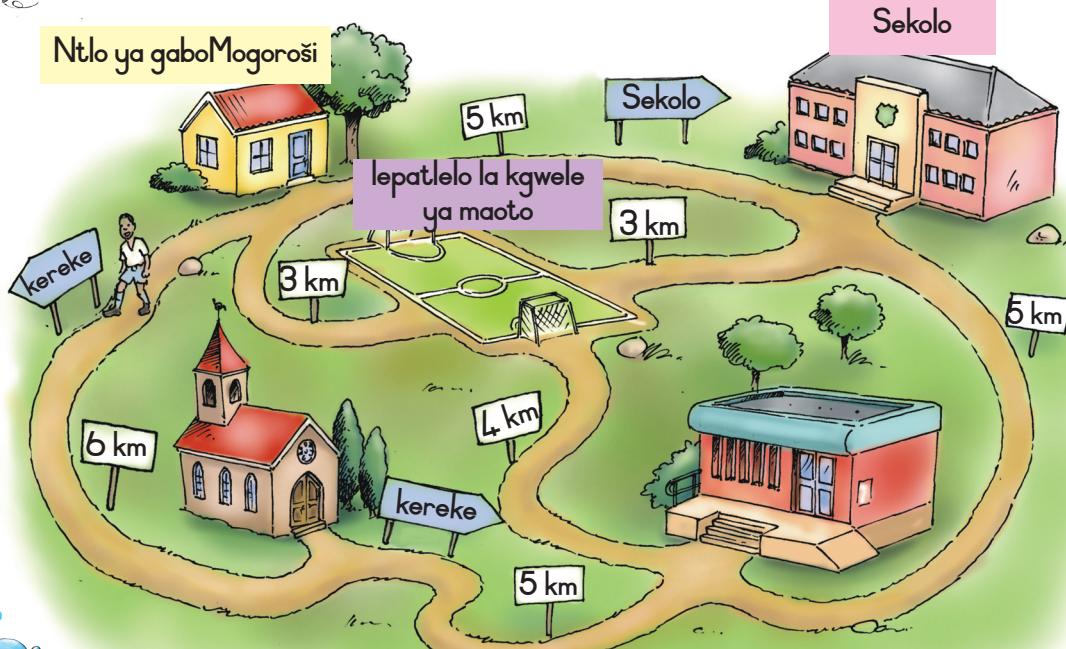

Go hwetša tsela

Beket ya | -8
Kotara ya | -8

A re ngwaleng

Mebepe ya diswantšho e re thuša gore re bone gore sekgoba ke se sekae magareng ga mafelo. Lebelela mmepe wo.

A re ngwaleng

Araba dipotšišo. O ka kgopela mogwera wa gago gore a go thuše.

Dira sediko mo o bonago **km**.

O dirile didiko tše kae?

Mogoroši o tloga sekolong go ya bokgobapuku.

O bona eng kgauswi ga bokgobapuku?

O bone leswao le lebjang mo tseleng?

Mogoroši o sepetše bokgole bjo bokae go fihla bokgobapuku?

Ke moago ofe wo Mogoroši a kgonago go o bona ge a le lebating la ka pele la bokgobapuku?

Mogoroši o swerwe ke tlala. O nyaka go ya gae. Hwetša tsela ye kopana go difeta go tloga bokgobapuku go ya ga gabo.

Na lepatlelo la kgwele ya maoto ke lefelo la kgauswikgauswi le ga gabo?

Temošo ya morutiši
Ka mehla ikwe o na le nnate
gore o ka botša morutiši wa
gago ge go na le se o sa se
bonego gabotse.

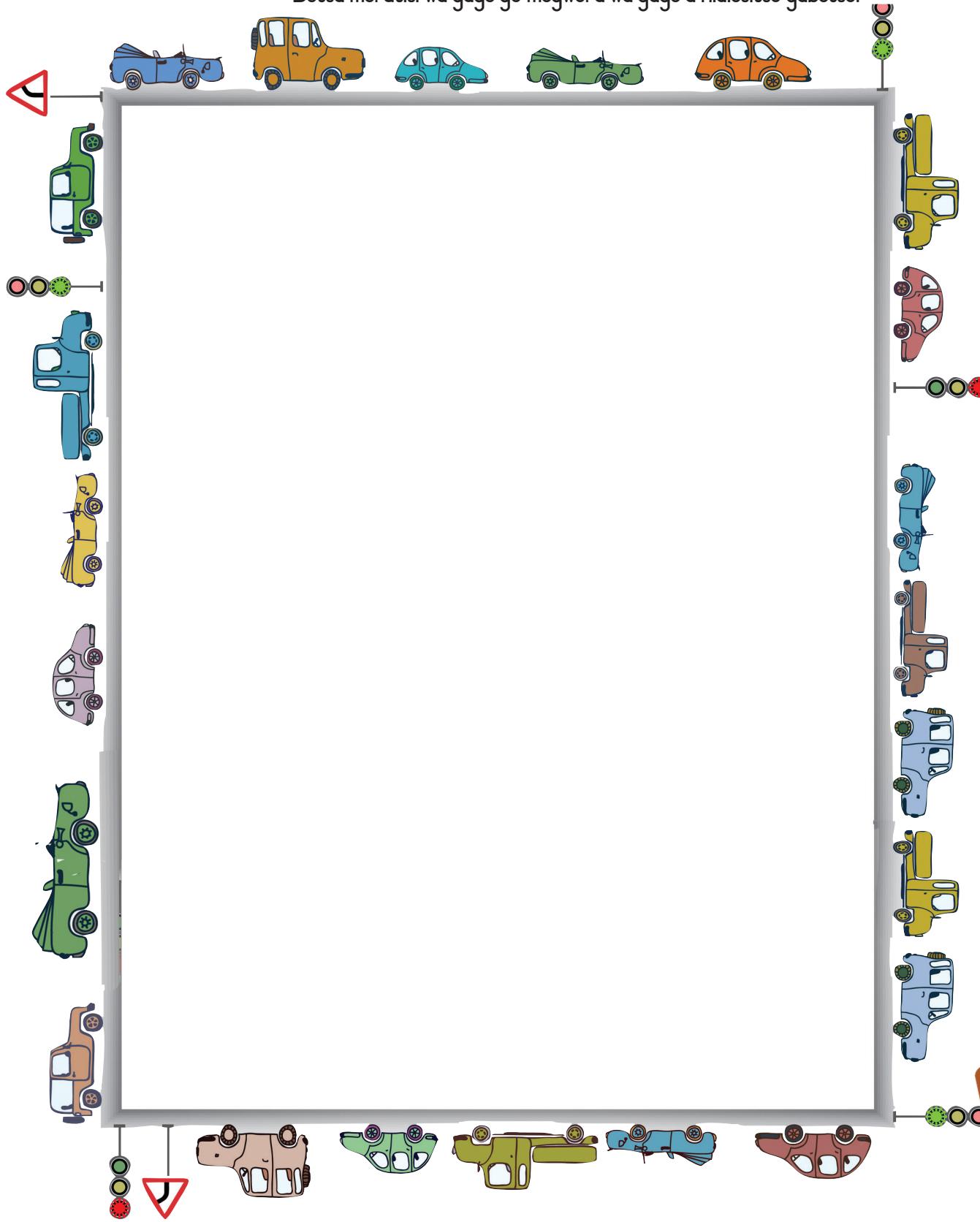

Are direnç

Letšatšikgwedi: .....

Thala mmepe wa gago wa diswantšho wa tsela ye o tlago ka yona magareng ga mafelo a 2. O ka kgetha mafelo afe goba afe a 2. Ge o feditše, o ka laetša bagwera ba gago mmepe wa gago. Laetša mogwera wa gago mmepe wa gago gomme o dire gore a hlaloše tsela ya gago. Lebelela ge eba o e hlaloša gabotse. Botša morutiši wa gago ge mogwera wa gago a hlalošitše gabotse.

Go hwetša ditiragalo ka kanegelong

Kotara ya 4 - Beke ya 1-8

Morutiši wa gago o tla go balela kanegelo ye
e bolelago ka Boati. Latela tsela ya gagwe mo
mmepeng wo o lego ka mo pukung ya gago.

Temošo ya morutiši

Morutiši wa gago o tla e bala
gape gomme a go kgopela gore o
dire leswao le (X) mafelong
a mangwe.

Ka Mokibelo Boati o bapala le bagwera ba gagwe phakeng (X).

Mesong ya lehono ka masa mmagwe o re: "Koko o a babja. Hle, mo išetše dijo tše".

Boati o tšea mokotla wo mogolo wa dijo. Eupša ge a etšwa ka kgorwana (X) o gahlana le monna. Monna o re ka lentšu la makgwakgwa, "Aga, ke a bona gore o swere dijo. Ke tša makgoloago, eye?" se sa dira gore Boati a tšhoge kudu. A sepela ka lebelo le legolo a theoga ka tsela ya go ya setešeneng sa borasetimamollo.

Ge a fihla fao a boela go la nngele (X), eupša ge a lebelela morago mo tseleng, a bona monna yola a mo šetše morago.

Boati o tšea sephetho sa go yo kgopela thušo go bagwera ba gagwe kua phakeng. Ge a fihla bokgobapuku o ya go la go ja gomme a tšwela pele go sepela (X). Ka go la nngele o bona sekolo gomme a se feta (X).

Mekgotha e homotše e rile tuu! Bjale Boati o sepela ka lebelo moo tseleng (X).

Bofelong o bona phaka. O a sepela, o tshela letšibogo (X) go yo gahlana le bagwera ba gagwe kua hekeng.

A re itšikinyeng

Bjale le ile go bapala papadi ya go neeletšana.

- Beang ditulo tša lena ka sediko. Raloka ka go ba ditulo tša go opela – o swanelwa ke go hwetša tsejana ya kgauwi ya go yo hwetša setulo.

Ka fao re šomišago meetse: gae le sekolong

Bekē ya 1-8

A re ngwaleng

Re šomiša meetse ka mehla. Lebelela ditsela tše di fapanego tše re šomišago meetse ka tšona. Ka tlase ga seswantšho se sengwe le se sengwe, ngwala gore meetse a šomišetšwa eng. Šomiša dihlogo tše.

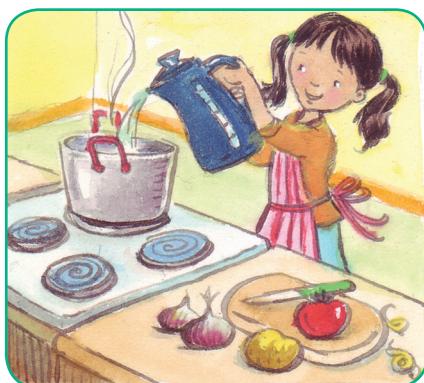
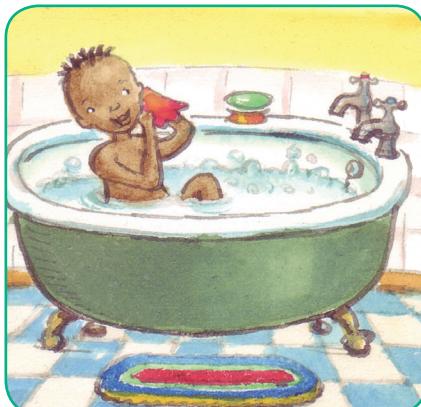
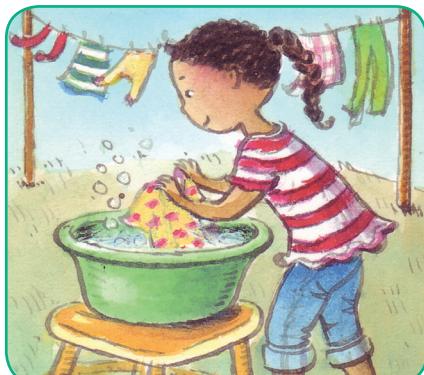
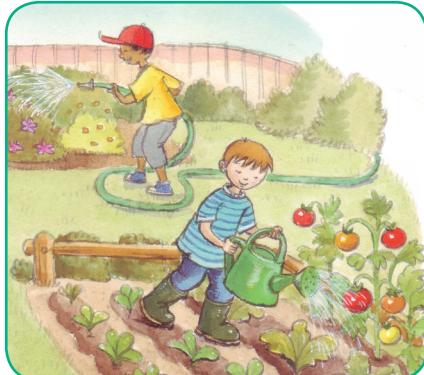
Go tima mello

Go hlapa

Go nošetša dimela

Go hlatswa diaparo goba dibjana

Go apea dijo

A re boleleng

Bolela ka ga mekgwa ye mengwe ye ka yona re šomisago meetse.

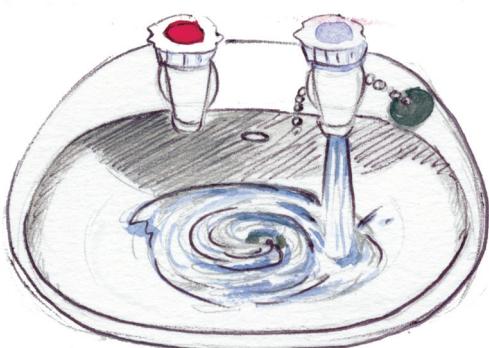
Meetse a bohlokwa. Bolela ka ga mokgwa wo re senyago meetse ka gona.

Go ka direga eng ge nkabe re se na meetse? Boledišanang ka phapošing ka taba ye.

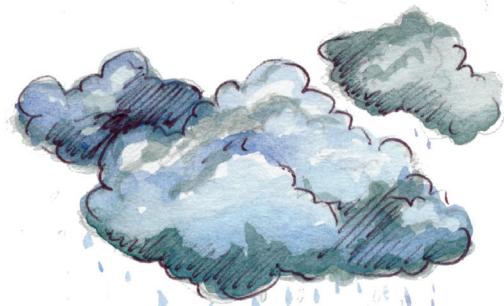

A re itšikinyeng

Diragatšang tše di latelago:

Pompo ye e tšwago
meetse ao a
tshophaganego bjalo
ka boro a theoga a
eya ka gare ga se re
hlatswetšago ka go
sona.

Leru la pula le a
ntshofala ebile
le a gola, gomme
bofelong pula e a
na, gomme leru
la nyenyefala la
nyamelela.

Noka e ela godimo ga maswika ka
go iketla, gomme morago e ela
mokokotlong wa mohlaba.

A re bapaleng

- Bapala "Mantlapulele".

Mekgwa yeo meetse a senywago ka gona

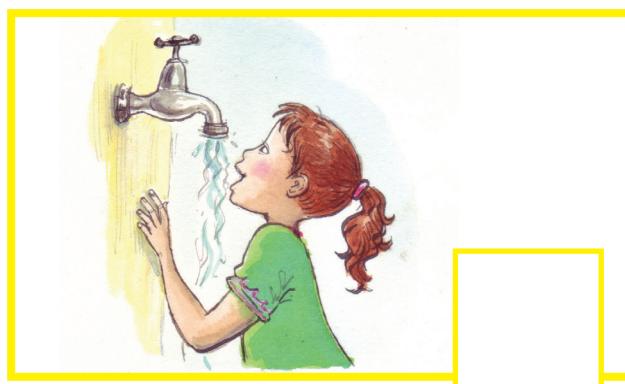
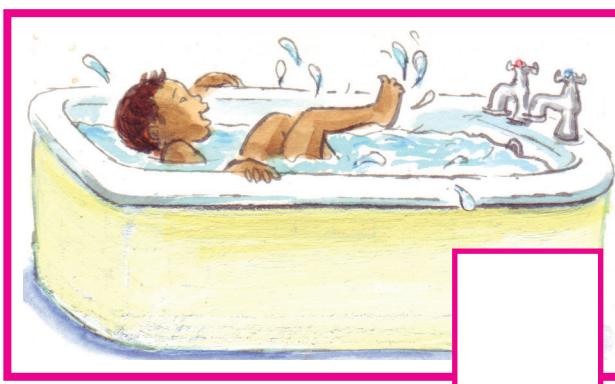
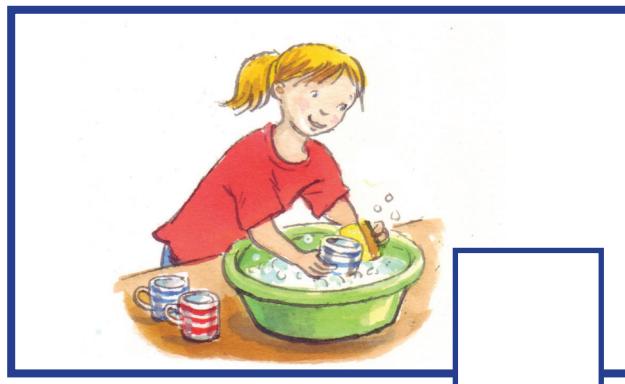
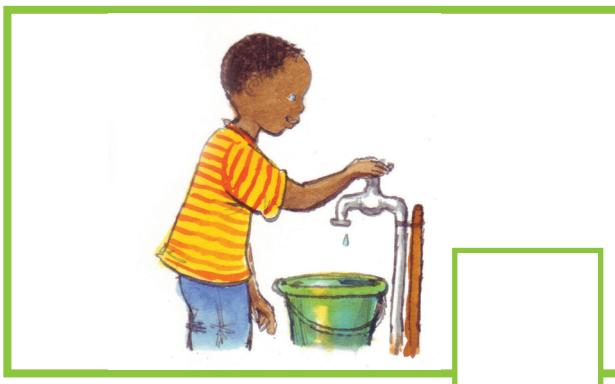
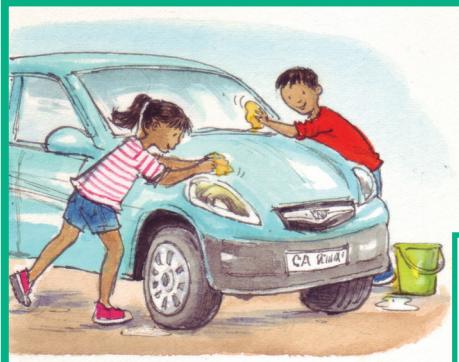

Kotara ya 4 – Beke ya I–8

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho. Dira leswao (✓) kgauswi le seswantšho seo go sona meetse a seketšwago, gomme, leswao (✗) kgauswi le seswantšho seo go sona meetse a senywago.

Letšatšikgwedi: .....

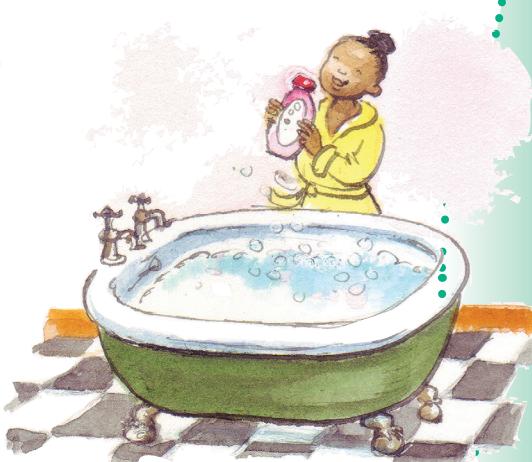
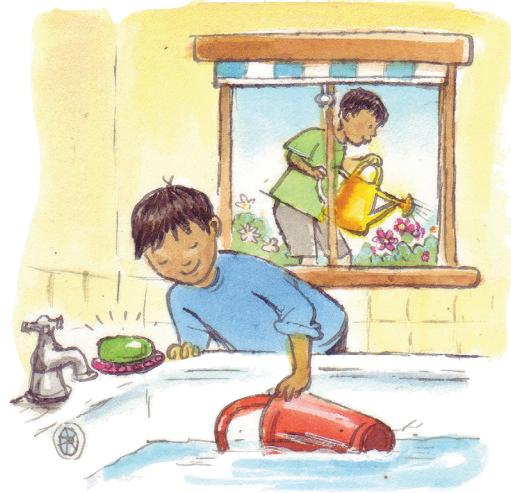
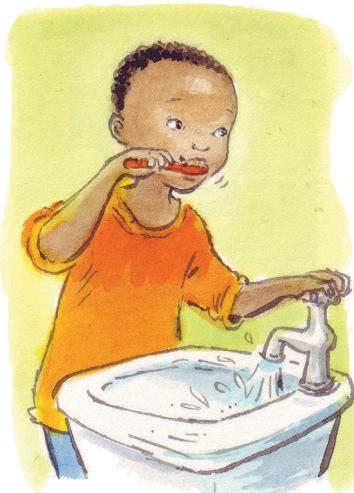
A re boleleng

A re ngwaleng

Lebelelang diswantšho tše o dirilego leswao le (X) go tšona. Ebang le poledišano ka phapošing ka ga seo batho bao ba lego mo seswantšhong ba se dirago. Bolela ka mokgwa wo ba ka šomišago meetse ka tshwanelo.

Lebelela diswantšho. Bala mafoko a a mo tlase. Ngwala leswao le (✓) mo go tiro ye nngwe le ye nngwe ye e re thušago go seketsa meetse gomme o ngwale leswao le (X) go tiro ye nngwe le ye nngwe ye e senyago meetse.

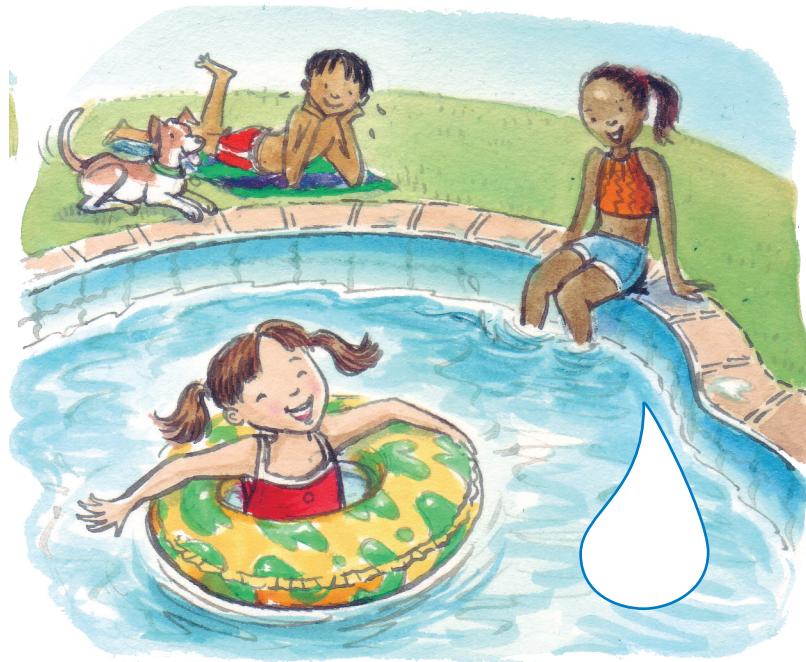
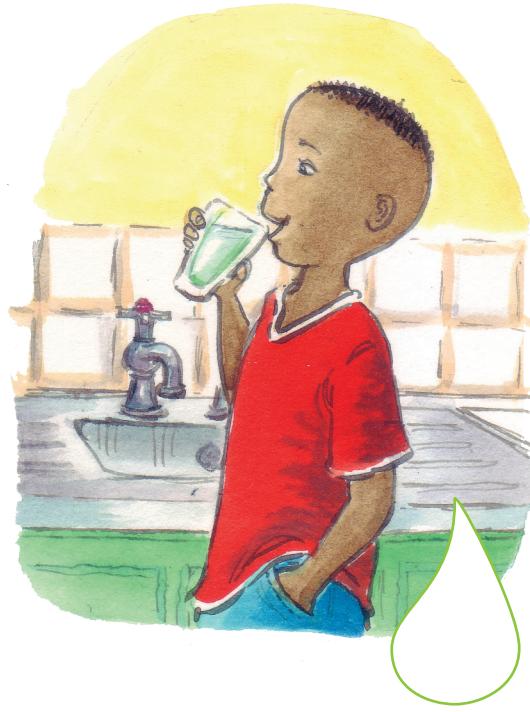
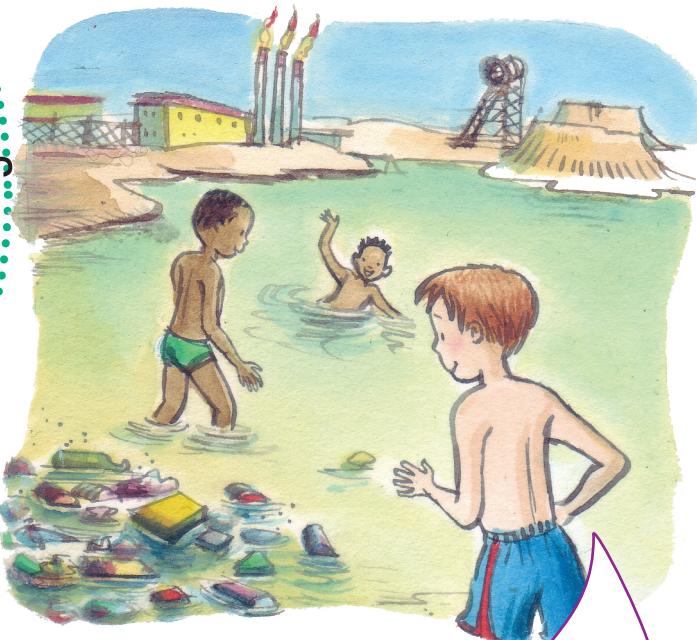
	✓ goba X
Ke tlogela meetse a etšwa mo pompong ge ke ntše ke gohla meno.	
Re šomiša sesepe seo se thušago go hlompha tlhago. Ga ke tšholle meetse a ke hlapilego ka ona, eupša ke a šomišetša go nošetša ka tšhengwaneng.	
Bošego bjo bongwe le bjo bongwe, ke hlapa ka pafong ye e tletšego meetse.	
Ge ke bona pompo e dutla, ke e tswalela tidi!	
Re hlatswa dibjana ka meetse ao a tšwago pompong a ela.	

Meetse a go nwa ao a hlwekilego le ao a sa hlwekago

Lebelela diswantšho tše. Ngwala leswao (✓) kgauswi le seswantšho se sengwe le se sengwe, o laetša ditiro tše di lokilego. Ngwala leswao (✗) kgauswi le seswantšho se sengwe le se sengwe, o laetša ditiro tše di sa lokago.

A re ngwaleng

Letšatšikgwedi: .....

Ngwala lentšu le "bolekile" goba "sa bolokegago", o feleletše lefoko le lengwe le le lengwe. Re go diretše la mathomo.

Go nwa meetse a ditšhila ga se gwa bolokega.

Go rutha ka meetseng a ditšhila _____.

Go nwa meetse a ka mabotlolo _____.

Go nwa meetse a a tšwago nokeng ye e tšhilafetšego _____.

Go nwa meetse a go hlweka a pompo _____.

A re bapaleng

Bapala le ba bangwe ba babedi.

- Phaphatha diatla go ya ka morethetho wa meetse ge a rotha:
  - ka go iketla go tšwa pompong
  - ka lebelo go tšwa pompong
  - ka lebelo le legolo go tšwa pompong
  - ka nako ya go lekana le ya meetse ao.
- Bapala papadi efe goba efe ye o e tsebago ya go phaphatha diatla.

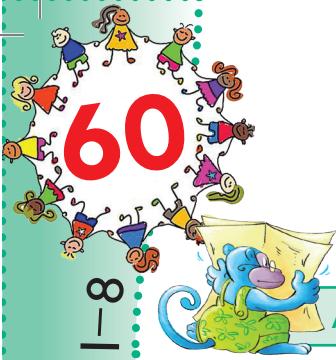

A re itšikinyeng

- Taboga bjalo ka segwagwa se etšwa ka meetseng ao a tšhilafaditšwego.
- Taboga bjalo ka segwagwa se wela ka meetseng a go hlweka.
- Kgatha bjalo ka pere ye e nyorilwego yeo e kitimelago meetseng a go nwa.
- Kitima ka lebelo le o ka le kgonago go tloga mo pula e tsorotlago.
- Taboga go tloga leswikeng le lengwe go ya go la moše wola wa noka.
- Dikologa felo gotee bjalo ka toloki, go etša meetse ge a ela a etšwa ka pafong (o le noši; gape le mogwera).
- Morutiši wa lena o tla fa temoši ge le swanetše go fetolela go mošikinyego wa mohuta wo mongwe. Theeletše ditemoši tša gagwe gabotse.

Go seketša meetse ao a hlwekilego

Bekē ya I-8

Kotara ya L - Bekē ya L

A re baleng

Meetse ao re a nwago a swanetše go ba ao a hlwekilego.

Re ka šomiša mekgwa ya go fapano go hlwekiša meetse.

Re swanetše go boloka meetse ao a hlwekilego ka
mekgwā ye e tla dirago gore a dule a hlwekile.

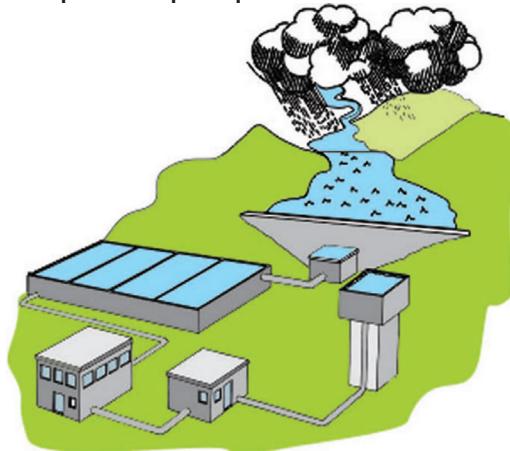

A re boleleng

Lebelela diswantšho. Bolela le mogwera wa gago mabapi le mafelo ao meetse
a go hlweka a tšwago gona. Botša phapoši gore o nagan eng. Ge re hlwekiša
meetse, re a dira gore a hlweke qore re kqone qo a nwa.

Re ka nwa meetse a pula ge ditlhaka le
ditanka tša rena di hlwekile.

Masepala o hlwekiša
meetse a rena gore re a nwe.

Re ka bediša meetse a rena gore re a hlwekiše.

Re ka hlotla meetse a rena gore re a hlwekiše.

A re direng

Kgopela morutiši wa gago gore a go laetše
gore mohlotlo wa meetse o dirwa bjang.

O tla swanelwa ke
go ba le:

Lebotlelo la dilitara tše 2 la plastiki
Mohlaba wa go hlweka wa mathume.
Mohlaba wa go hlweka wa makgwakgwā
Matlapa a mannyane a go hlweka/lekgwara
Thipa ye bogale
Wulu ya leokodi ya go hlweka.

A re itšikinyeng

- Šomiša mokotla wa dinawa le hulahupu. Bea hulahupu fase, barutwana ba eme ka mothalo bokgole bjo bo ka bago dimetara tše di ka bago 5 go tloga mo go lego hulahupu. Gape, o ka no šomiša ntikodiko ya kgwele ya diatla.
- Morutwana yo mongwe le yo mongwe o hwetša sebaka sa go beletša mokotla wa dinawa ka hulahupung.

Go fetoga go tloga go mosegare go ya go bošego

Are baleng

Bošego le mosegare di a fapana.

Di a fapana ka sebole, re kwa medumo ya go fapana, gape, re dira dilo tša go fapana.

Mosegare re bona letšatši le tagile. Letšatši le tliša lesedi le phišo.

Bontši bja batho bo šoma mosegare; gape re ya sekolong mosegare.

Are ngwaleng

Lebelela diswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka tšona.

Na ke diswantšho tša mosegare goba tša bošego? Di fapana bjang?

Ngwala "Mosegare" goba "Bošego" ka godimo ga seswantšho se sengwe le se sengwe.

A re baleng

Mathapama letšatši le a sobela.
 Go ba leswiswi, gomme re kgon
 go bona ngwedi le dinaledi.
 Re swanelwa ke go šomiša mabone
 gore re bone seo re se dirago.

Bošego go tonya go feta
 mosegare.

Bontši bja rena re robala
 bošego, eupša batho ba
 bangwe ba šoma bošego.

Go na le diphoofolo tše
 di selago fela ge letšatši le
 sobetše.

A re itšhikinyeng

- Šomiša pala ya ka dinong (goba dipakane tše bjalo ka dikhounu) le bolo.
- Bea pala ya ka dinong (goba dipakane) dimetara tše mmalwa go tloga go barutwana.
- Šomiša bolo ye kgolo ye bjalo ka kgwele ya maoto.
- Ragela bolo ka dipaleng tše dino goba makgathe ga dipakane.
- Thoma ka go raga ka leoto la mmagoja, ka morago ka la nngelo.
- O nošitše dino tše kae?

Ka fao legodimo le bonagalago ka gona

Bekē ya I-8

A re baleng

Mosegare, ka tlwaelo re bona leratadima le maru a mannyane. Se bohlokwa kudukudu, re bona letšatši.

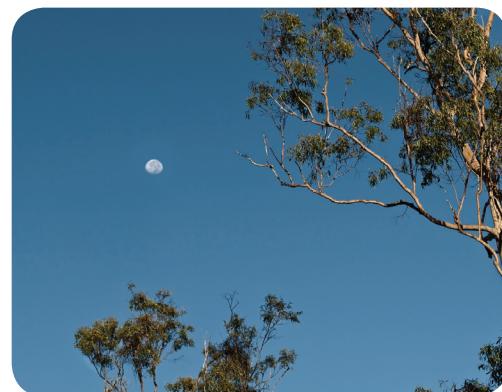

Kotara ya L -

Bošego re bona ngwedi le dinaledi tše dintši. Gape, go na le diplanetē tše di swanago le dinaledi.

Ka nako ngwedi o kua leratadimeng le mosegare. Re ka se kgone go o bona gabotse ka gore letšatši le phadima kudu.
Leka go nyaka ngwedi mosegare.

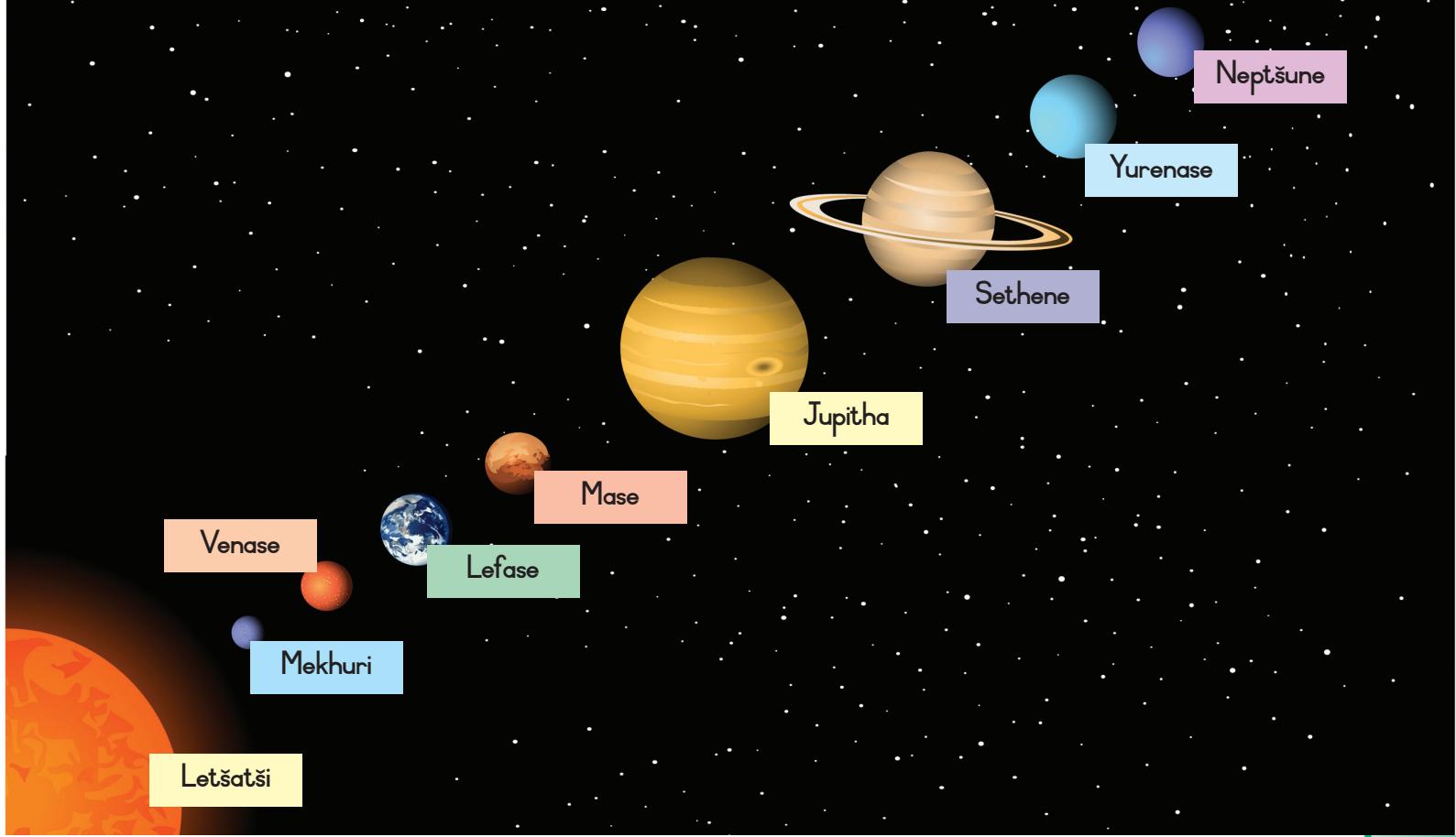

A re direng

Ngwedi ga o bonagale ka mokgwa wo o swanago bošego bjo bongwe le bjo bongwe ge o dutše. Lebelela ngwedi mašego ao a latelago a 5. Ka mapokising a a lego mo tlase, thala dibopego tša go fapanā tša ngwedi tše o di bonego.

Bošego bja mathomo	Bošego bja boraro	Bošego bja bohlano

Tše ke letšatši le diplanetē mo go seletšatši sa rena – ke baagelane ba rena ba lefaufaung.
Letšatši le diplanetē ga di a thalwa go ya ka sekala.

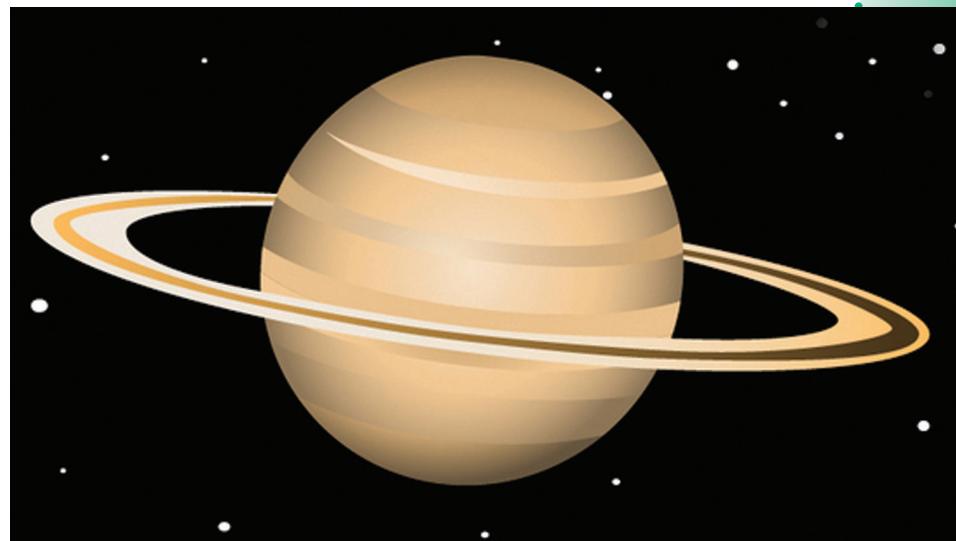
A re boleleng

Se ke seswantšho sa Sethene.

E fapana le diplanetē ka moka, ka gore e na le didiko tše di e dikologilego. Na o bona marontho a mašweu mo seswantshong? O nagana gore ke eng? Lebelela seswantšho se segolo kua godimo.

Na Sethene ke ye kgolo goba ye nnyane go feta lefase?

Ke planetē efe ye e fetago Sethene ka bogolo?

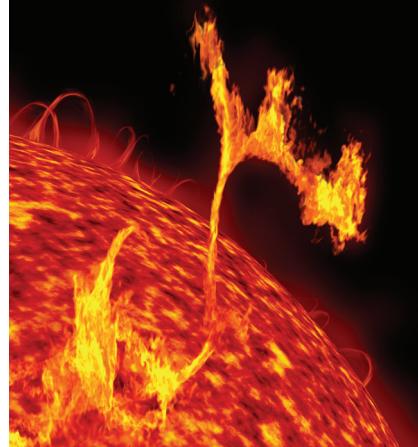

Letšatši le ngwedi

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše.

Bekē ya I-8
Kotara ya L - Bekē ya I-8

Bolela le mogwera wa gago. Na di re laetša eng?
O ka no fa karabo efe goba efe yeo e tlago ka kgopolong ya gago.

Temošo ya morutiši
Morutiši wa lena o tla theeletša dikgopololo tša lena ka moka gomme a le botša gore diswantšho tše o ke eng.

A re baleng

Letšatši ke naledi. Le swana le bolo ye kgolo ya mollo yeo e romelago phišo ya yona le lesedi mathokong ohle.

Letšatši le feta lefase ga diketekete ka bogolo. Ngwedi ke bolo ye kgolo ya leswika le lerole yeo e sa phatlalatšego phišo.

Ngwedi ga o na lesedi la ona. O swana le seipone seo se beletsago mahlasedi a letšatši go rena. Ngwedi ke wo monnyane kudu go feta lefase.

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga ka fao ngwedi o fetogilego mo mašegong a mahlano. Ka morago lebelela diswantšho tše. Na ngwedi wa lena o be o swana le se sengwe sa diswantšho tše?

Ngwedi wo o tletšego

Seripagare sa ngwedi

Ngwedi wa bora

Dinaledi

A re baleng

Kotara ya 4 - Beke ya 1-8

Letšatši ke naledi ye e lego kgauswi kudu go rena. Dinaledi tše dingwe di kgole kudu go rena.

A re boleleng

Naledi yela
Naledi yela
Ya maruberube
Rubella tlase
Ke yo nwa meetse
Meetse ga a gona
A nwelwe ke Kgaupe
Kgaupe ga ke mo rate
Ke rata Mašilwane

A re baleng

Sereto se se be se retwa mengwaga ye mentši ya go feta. Batho ba be ba sa tsebe kudu ka ga dinaledi. Lehono re tseba kudukudu ka ga tšona. Baetasebakabakeng ba tsene lefaufaung ka diphatšamaru tše di kgethilwego go yo nyakišiša ka ga dinaledi. Ge ba etela lefaufau, ba apara disutu tša bona tša go swana di nnoši. Ka lebaka la baetasebakabakeng ba bogale le batho ba bohlale bao ba rometšwego sebakabakeng, re ithutile tše ntšintši ka ga dinaledi.

A re boleleng

Na ke selo se sebotse ge re ithutile tše ntši ka ga dinaledi?
Bolela ka ga se le mogwera wa gago.

O yo bohlkwa.
Mmele wa gago o bohlkwa.
Mmele wa gago ke wa gago fela!

O swanetše go botša yo mongwe ge
motho yo mongwe a kgwatha maponapona a gago.

O swanetše go botša yo mongwe ge motho
yo mongwe a dira gore o dire dilo tše o
sa nyakego go di dira.

Bao o swanetšego go ba leletša
mogala ge o nyaka thušo:

Mogala wa Tšhireletšo ya
bana: 0800 05 55 55

Mogala wa Maphodisa wa
Thibelo ya Bosenyi: 086 00 10111

Mogala wa Maphodisa wa
tšhoganyetšo: 10111

Mogala wa Thušo go Batho: 0861 322 322

Yuniti ya Tšhireletšo ya Bana: 012 393 2359/2362/2363

Make a placemat
Cut out the pictures you like and
paste them on to the opposite page to
make yourself a two-sided placemat.
Cover or laminate the placemat with
plastic and use it when you eat.

